

CULTURELE ACHTERGRONDEN IN HET STRAFRECHT.

Een onderzoek naar culturele strafzaken in
Nederland en de strategieën die daarbij gevoerd
worden door de actoren.

Naam:	Karlijn Martens
Studentnummer:	9962861
Stageperiode:	7 september 2009 – 11 december 2009
Afstudeeradres:	IVA beleidsonderzoek en advies
Datum verschijning:	5 januari 2010
Plaats verschijning:	Tilburg

CULTURELE ACHTERGRONDEN IN HET STRAFRECHT.

Een onderzoek naar culturele strafzaken in
Nederland en de strategieën die daarbij gevoerd
worden door de actoren.

Naam:	Karlijn Martens
Studentnummer:	9962861
School:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Locatie:	Tilburg
Stageperiode:	7 september 2009 – 11 december 2009
Afstudeeradres:	IVA beleidsonderzoek en advies
Afstudeermentor:	Mw. dr. mr. M. Siesling
Eerste afstudeerdocent:	Mw. mr. M.M.J. van den Haspel
Tweede afstudeerdocent:	Dhr. mr. B. Kratsborn
Datum verschijning:	5 januari 2010
Plaats verschijning:	Tilburg

VOORWOORD

Deze scriptie is het eindresultaat van vier (en een half) jaar studeren aan de Juridische Hogeschool te Tilburg. Ten aanzien van het afstuderen is het de bedoeling een praktisch relevant onderzoek uit te voeren bij een praktijkinstelling. Mijn afstudeerstage heeft plaatsgevonden bij het IVA beleidsonderzoek en advies te Tilburg, op de afdeling veiligheid & criminaliteit.

Ik heb voor deze scriptie onderzoek gedaan naar culturele strafzaken in Nederland en de strategieën die daarbij gevoerd worden door de actoren in het strafrecht. Onderzocht is of de actoren rekening houden met de culturele achtergrond van het gepleegde delict in een strafzaak. Een interessant, en soms gevoelig onderwerp. De standpunten in de politiek verhard en steeds vaker lijken er problemen te ontstaan tussen de verschillende culturele groepen in de Nederlandse samenleving. Niet iedereen die ik over mijn scriptie sprak kon het onderwerp (daarom) waarderen. Ik vind het echter een interessant onderwerp en ik heb met plezier aan mijn scriptie gewerkt.

Via deze weg wil ik iedereen die direct, of indirect, betrokken is geweest bij het tot stand komen van deze scriptie, bedanken. In het bijzonder wil ik Peter Banda bedanken. Zonder hem waren de interviews die in het kader van deze scriptie zijn afgenomen niet mogelijk geweest.

Het uiteindelijke resultaat van mijn scriptie ligt voor u. Ik hoop dat u het met plezier leest. Ik heb het in ieder geval met plezier geschreven.

Karlijn Martens

Tilburg, januari 2010

AFKORTINGEN

Art.	Artikel
Avas	Afwezigheid van alle schuld
C.q.	Casa quo (of, dan wel)
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Hof	Gerechtshof
HR	Hoge Raad
J.o.	Juncto (in verband met)
Rb.	Rechtbank
LEC EGG	Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd
OVAR	Ontslag van alle rechtsvervolging
PBC	Pieter Baan Centrum
Wet RO	Wet op de Rechtelijke Organisatie
Sr.	Strafrecht
Sv.	Strafvordering
TBS	Terbeschikkingstelling
Wwm.	Wet wapens en munitie

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting

1	Inleiding	8
1.1	Aanleiding	8
1.2	Doelstelling	8
1.3	Centrale vraag	8
1.4	Opbouw van het onderzoek	8
1.5	Methodiek	9
1.6	Definities van belangrijke termen	9
2	Culturele delicten in Nederland	10
2.1	Definities	10
2.2	Eergerelateerd geweld	11
2.3	Bloedwraak	11
2.4	Schaking	12
2.5	Delicten gepleegd onder invloed van winti en voodoo	12
2.6	Overzicht culturele delicten in Nederland	12
2.7	Kwalificatie van culturele delicten	13
3	De verdediging	14
3.1	Bewijsverweer	14
3.2	Kwalificatieverweer	15
3.3	Strafuitsluitingsgronden	16
3.3.1	Beroep op een rechtvaardigingsgrond	16
3.3.2	Beroep op een schuldsluitingsgrond	17
3.3.2.1	Noodweerexces	18
3.3.2.2	Psychische overmacht	18
3.3.2.3	Ontoerekenbaarheid	19
3.3.2.4	Afwezigheid van alle schuld (avas)	19
3.4	Strafmaatverweer	20
3.5	Overzicht	21
4	Het Openbaar Ministerie	22
4.1	Programma Eergerelateerd Geweld	22
4.2	Het wettelijk kader	23
4.3	Aanpak Openbaar Ministerie	24
4.4	Aanwijzing eergerelateerd geweld	25
4.5	Strafverzwaring	25
4.6	Eis officier van justitie in culturele strafzaken	26
5	De rechter	27
5.1	Beoordeling bewijsverweer	27
5.2	Beoordeling kwalificatieverweer	28
5.3	Beoordeling rechtvaardigingsgrond	29
5.3.1	Beoordeling van een beroep op noodweer	29
5.4	Beoordeling schuldsluitingsgronden	31
5.4.1	Beoordeling van een beroep op noodweerexces	31
5.4.2	Beoordeling van een beroep op psychische overmacht	31
5.4.3	Beoordeling van een beroep op ontoerekenbaarheid	33
5.4.4	Beoordeling van een beroep op afwezigheid van alle schuld (avas)	34
5.5	Beoordeling strafmaatverweren	34
5.6	De straftoemeting	35

6.	Conclusies	39
7.	Bronnenlijst	41

Bijlagen

Bijlage I	Methodologische verantwoording
Bijlage I.1	Plaats
Bijlage I.2	Onderzoekseenheden
Bijlage I.3	Soort onderzoek
Bijlage I.4	Methode van onderzoek
Bijlage I.5	Verwerking gegevens
Bijlage I.6	Betrouwbaarheid/validiteit
Bijlage II	Uitgewerkt schema zestig bestudeerde strafzaken
Bijlage III	Analyseschema scriptie
Bijlage IV	Lijst respondenten
Bijlage V	Vragenlijst interview rechters
Bijlage VI	Vragenlijst interview officier van justitie
Bijlage VII	Jurisprudentielijst
Bijlage VIII	De gevoerde culturele verweren en de beoordeling daarvan door de rechter
Bijlage IX	Schema's politieacademie
Bijlage IX.1	Schema beoordeling gevoerde verweren door de rechter in 35 eerdergerelateerde strafzaken
Bijlage IX.2	Schema straftoemeting in eerdergerelateerde strafzaken
Bijlage X	Schema's hoofdstuk 2 culturele delicten in Nederland
Bijlage X.1	Schema culturele delicten in Nederland
Bijlage X.2	Schema kwalificatie culturele delicten
Bijlage XI	Schema hoofdstuk 3 de verdediging
Bijlage XI.1	Overzicht gevoerde verweren verdediging
Bijlage XII	Schema's hoofdstuk 5 de rechter
Bijlage XII.1	Overzicht beoordeling bewijsverweren door de rechter
Bijlage XII.2	Overzicht beoordeling 'kwalificatieverweren' door de rechter
Bijlage XII.3	Overzicht beoordeling kwalificatieverweren door de rechter
Bijlage XII.4	Overzicht beoordeling rechtvaardigingsgrond noodweer door de rechter.
Bijlage XII.5	Overzicht beoordeling schulduitsluitingsgrond noodweerecces door de rechter
Bijlage XII.6	Overzicht beoordeling schulduitsluitingsgrond psychische overmacht door de rechter
Bijlage XII.7	Overzicht beoordeling schulduitsluitingsgrond ontoerekenbaarheid door de rechter
Bijlage XII.8	Overzicht beoordeling buitenwettelijke schulduitsluitingsgrond avas door de rechter
Bijlage XII.9	Overzicht beoordeling strafmaatverweer door de rechter

SAMENVATTING

Deze scriptie betreft een onderzoek naar culturele strafzaken in Nederland en de strategieën die daarbij gevoerd worden door de actoren in het strafrecht. Onderzocht is of de actoren rekening houden met de culturele achtergrond van het gepleegde delict in een strafzaak. Door middel van literatuuronderzoek, jurisprudentieonderzoek en het afnemen van interviews is een antwoord geformuleerd op de centrale vraag van het onderzoek.

Een cultureel delict is een handeling van een lid van een minderheidscultuur, welke handeling volgens het rechtssysteem van de dominante cultuur een strafbaar feit vormt. Deze handeling wordt echter in de ogen van de groep waaruit de verdachte afkomstig is, gedoogd, geaccepteerd als normaal gedrag of zelfs aanbevolen onder bepaalde omstandigheden.¹ In de bestudeerde Nederlandse jurisprudentie van de afgelopen veertig jaar komen vijf culturele delicten naar voren: eengerelateerd geweld, bloedwraak, schaking en delicten gepleegd onder invloed van winti of voodoo. Wanneer een van de actoren een beroep doet op de culturele achtergrond van de verdachte op het strafbare feit spreekt men van een culturele strafzaak.²

‘Cultuur’ is in Nederland geen zelfstandige strafuitsluitingsgrond. In het Nederlandse straf(proces)recht zijn er wel mogelijkheden om cultuur als verweer aan te voeren. De verdediging maakt in culturele strafzaken gebruik van bewijsverweren, kwalificatieverweren, strafuitsluitingsgronden en strafmaatverweren. In sommige van deze verweren wordt aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict. De verdediging benadrukt het culturele aspect wanneer zij van mening zijn dat de culturele achtergrond van het gepleegde delict tot strafvermindering of strafuitsluiting moet leiden. De verdediging kan er echter ook voor kiezen om het culturele aspect niet te benoemen, omdat zij vrezen dat de introductie ervan een negatieve uitwerking zal hebben op de hoogte van de straf. De verdediging kan er in die gevallen voor kiezen om een ‘neutraal’ verweer te voeren en het culturele aspect buiten beschouwing te laten.

Het Openbaar Ministerie werkt niet met specifieke richtlijnen of beleid bij de aanpak van culturele strafzaken. Het Openbaar Ministerie kan bij de strafmaat rekening houden met de omstandigheden waaronder het strafbare feit is gepleegd. In de bestudeerde strafzaken wordt echter niet in strafverminderende zin rekening gehouden met de culturele achtergrond van het gepleegde delict door het Openbaar Ministerie. Wel weegt het culturele aspect enkele keren strafverzwarend in de strafmaat van de officier van justitie. Het Openbaar Ministerie wil hiermee duidelijk maken dat dergelijke gedragingen (met bijvoorbeeld een eermotief) niet in Nederland getolereerd worden.

Uit de bestudeerde strafzaken blijkt dat een beroep op een rechtvaardigingsgrond of een schulduitsluitingsgrond in culturele strafzaken vrijwel nooit slaagt. De rechter verwerpt een cultureel verweer vrijwel altijd omdat het volgen van eigen culturele normen en waarden onacceptabel is, wanneer dat gepaard gaat met het plegen van (ernstige) strafbare feiten. De meeste beroepen op een strafuitsluitingsgrond falen omdat zij sneuvelen op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. De rechters kunnen de culturele achtergrond van het gepleegde delict ook meewegen bij de straftoemeting. Dit kan zowel in strafverminderende als strafverzwarende zin. In de zestig bestudeerde strafzaken weegt de culturele achtergrond van het gepleegde delict over het algemeen strafverzwarend. Culturele factoren zoals de duur van het verblijf in Nederland en de mate van acculturatie zijn relevant bij de straftoemeting. Hoe korter men in Nederland verblijft, hoe meer ruimte er is voor een cultureel verweer.

¹ Siesling, 2006, p 47.

² Siesling, 2006, p 48.

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het Nederlandse strafrecht behandelt alle verdachten gelijk. Gelijkheid voor de wet is één van de belangrijkste uitgangspunten van onze samenleving en wordt door de grondwet beschermd.³ Tegelijkertijd is onze samenleving in de afgelopen jaren 'multicultureel' geworden. Het (straf)rechtssysteem wordt steeds vaker met cultuur- en religiegerelateerde voorvallen geconfronteerd. Een voorbeeld: een jongen van Koerdische-Turkse afkomst verwondt vijf mensen bij een schietincident om de naam van zijn familie te zuiveren. De rechter die over dit soort gevallen moet beslissen, ziet zich soms geplaagd voor een moeilijk dilemma. Aan de ene kant hebben we in Nederland het orde-argument. 'Vreemdelingen' moeten zich schikken naar de heersende orde van het gastland omdat er anders chaos zou ontstaan.⁴ Aan de andere kant geldt in het Nederlandse strafrecht dat alle omstandigheden van een bepaald geval moeten worden meegenomen in de beslissing van de rechter. De rechter kan rekening houden met de persoonlijke omstandigheden van de verdachte, en daarmee ook met eventuele cultuurspecifieke omstandigheden van de zaak.

De politieacademie wil graag weten hoe de rechter in deze zogenoemde culturele strafzaken⁵ oordeelt. Op het digitale kennisnet van de politie staan van veel onderwerpen handvatten opgenomen die politiemensen helpen hun werk uit te voeren. Ook op het gebied van eengerelateerd geweld heeft de politie kennis opgenomen. Op het gebied van jurisprudentie zouden zijn echter nog graag uitbreiden. De politieacademie wil graag een beknopt overzicht dat voor politiemensen goed leesbaar is. Omdat alleen de beoordeling van eengerelateerde strafzaken door de rechter niet 'zwaar' genoeg is voor een afstudeerscriptie, is in overleg met de 1° stagedocent, de stagebegeleidster en mevrouw Jansen van politie Haaglanden besloten om ook andere culturele delicten die in de Nederlandse jurisprudentie voorkomen, de overige actoren in het Nederlandse strafrecht (de advocaat en de officier van justitie) en de strategieën die zij voeren in culturele strafzaken, in dit onderzoek te betrekken.

1.2 Doelstelling

Op 5 januari 2010 is bekend, welke culturele delicten er in de Nederlandse jurisprudentie voorkomen, hoe de verschillende actoren in het strafrecht (advocaat, officier van justitie, rechter) omgaan met de culturele achtergronden van het gepleegde delict in strafzaken, welke strategieën hierbij worden gevoerd, en in hoeverre de rechter in positieve en negatieve zin rekening houdt met de culturele achtergrond van het gepleegde delict.

1.3 Centrale vraag

Welke culturele delicten zijn er de afgelopen veertig jaar in de Nederlandse jurisprudentie gedocumenteerd en hoe gaan de actoren in het strafrecht (advocaat, officier van justitie, rechter) om met de culturele achtergrond van het gepleegde delict?

1.4 Opbouw van het onderzoek

De centrale vraag valt uiteen in vier deelvragen. In hoofdstuk twee zal de eerste deelvraag behandeld worden. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat er onder een cultureel delict wordt verstaan en worden de culturele delicten die de afgelopen veertig jaar in de Nederlandse jurisprudentie zijn gedocumenteerd besproken. In hoofdstuk drie wordt de tweede deelvraag behandeld. In dit hoofdstuk worden de verweren die de verdediging (kan) voeren in culturele strafzaken aan de hand van het beslismodel van art. 350 Sv besproken. Gekeken wordt of de verdediging in deze verweren aansluiting zoekt bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict. In hoofdstuk vier wordt de derde deelvraag behandeld. De aanpak van het Openbaar Ministerie in culturele strafzaken staat in dit hoofdstuk centraal. In hoofdstuk vijf wordt de vierde deelvraag behandeld. Aan de hand van het beslismodel van art. 350 Sv wordt gekeken hoe de rechter oordeelt op culturele verweren en in hoeverre de rechter rekening houdt

³ Art. 1 Grondwet

⁴ Maris & Jacobs, 2003, p. 488.

⁵ De definitie van een culturele strafzaak wordt in hoofdstuk 2.1 uitgelegd.

met de culturele achtergrond van het gepleegde delict. In hoofdstuk 6 wordt tenslotte een antwoord op de centrale vraag gegeven.

1.5 Methodiek

De methodologische verantwoording is terug te vinden in bijlage I. In deze bijlage wordt ingegaan op de methoden en technieken die zijn toegepast om de centrale vraag te beantwoorden.

1.6 Definities van belangrijke termen

Culturele achtergrond van het gepleegde delict.

Met de culturele achtergrond van het gepleegde delict wordt bedoeld: de religieuze/culturele overtuiging van de verdachte om het delict te plegen. Voor de leesbaarheid zal in dit onderzoek gesproken worden over de culturele achtergrond van het gepleegde delict.

De verdediging.

De verdachte en zijn⁶ raadsman tezamen.

Raadsman

De advocaat in de strafzaak.

Twee andere belangrijke definities, cultureel delict en culturele strafzaak, komen in hoofdstuk 2 aan de orde. Deze twee definities worden in dit hoofdstuk behandeld omdat dit hoofdstuk gaat over culturele delicten en culturele strafzaken in Nederland.

⁶ In verband met de leesbaarheid van het onderzoek is overal 'hij' of 'zijn' geschreven. Overal waar 'hij' of 'zijn' staat geschreven wordt hij/zij en zijn/haar bedoeld.

HOOFDSTUK 2 CULTURELE DELICTEN IN NEDERLAND

Nederland is een multiculturele samenleving. Er leven verschillende bevolkingsgroepen, elk met een onderscheiden cultuur, naast elkaar. Ongeacht het land van herkomst en de reden van vestiging hebben deze groepen een eigen cultuur meegebracht: talen, normen, waarden en gewoonten. Met sommige migranten zijn delicten meegekomen die in ons land onbekend waren of slechts sporadisch voorkwamen en die als zeer schokkend worden ervaren. Deze 'culturele delicten' komen in dit hoofdstuk aan de orde. In dit hoofdstuk zullen de meest voorkomende culturele delicten uit de Nederlandse jurisprudentie kort worden besproken.

2.1 Definities

Een cultureel delict is een handeling van een lid van een minderheidscultuur, welke handeling volgens het rechtssysteem van de dominante cultuur een strafbaar feit vormt. Deze handeling wordt echter in de ogen van de groep waaruit de verdachte afkomstig is, gedoogd, geaccepteerd als normaal gedrag of zelfs aanbevolen onder bepaalde omstandigheden.⁷

Het gaat meestal om gedragingen die in het land van herkomst ook strafbaar zijn (en soms met een strengere straf bedreigd worden dan in Nederland).⁸ De sociale norm van de groep van waaruit de verdachte afkomstig is, kan evenwel zijn dat onder bepaalde omstandigheden de gedraging toch geaccepteerd of aanbevelenswaardig is.⁹

Een andere term die in dit onderzoek gebruikt zal worden is culturele strafzaak. Alle actoren die bij een strafzaak betrokken zijn, drukken hun stempel op de strafzaak. Sommige actoren zullen het culturele aspect benadrukken, andere zullen het culturele aspect negeren.¹⁰ De redenen hiervoor kunnen per actor verschillend zijn. In de volgende hoofdstukken zal hier verder op in worden gegaan aan de hand van een aantal voorbeelden. Er is sprake van een culturele strafzaak wanneer een van de actoren een beroep doet op de invloed van de culturele achtergrond van de verdachte op het strafbare feit.¹¹

Wanneer een actor een beroep doet op de culturele achtergrond van het gepleegde delict kan hij hierbij gebruik maken van een cultuurdeskundige. De cultuurdeskundige kan worden ingeroepen door het Openbaar Ministerie (art. 210 lid 1 Sv) de verdediging (art. 208 Sv) en de rechter of de rechter-commissaris (art. 210 lid 1 Sv). Een cultuurdeskundige kan helpen uitmaken of een gedraging valt binnen een bepaald cultuurbeeld.¹² Momenteel ontbreekt het aan inhoudelijke kwaliteitsstandaarden voor deskundigen.¹³ Daarom wordt er gewerkt aan de wet deskundigen in strafzaken. Deze wet moet in januari 2010 in werking treden. Het tot stand komen van deze wet kent een lange voorgeschiedenis.¹⁴ In het kader van dit onderzoek wordt de rol van de (cultuur) deskundige en de wet deskundige in strafzaken dan ook niet verder besproken.

Uit de zestig in dit onderzoek bestudeerde strafzaken blijkt dat de verdediging eenendertig keer een beroep heeft gedaan op de culturele achtergrond van het gepleegde delict. Het Openbaar Ministerie heeft drie keer het culturele aspect benadrukt en de rechter veertien keer. In veertien strafzaken hebben zowel de verdediging als de rechter het culturele aspect benadrukt. In twee strafzaken hebben zowel de verdediging als het openbaar ministerie het culturele aspect benadrukt. In één strafzaak benadrukten alle drie de actoren het culturele aspect. Niet in alle bestudeerde strafzaken is door een van de actoren een beroep gedaan op de culturele achtergrond van het gepleegde delict. Deze strafzaken zijn echter wel terug te vinden in relevante literatuur omtrent culturele strafzaken.¹⁵

⁷ Siesling, 2006, p 47.

⁸ Zo is eerwraak in Turkije specifiek strafbaar gesteld. Zie hierover. <www.turkije-instituut.nl/Eerwraak%20in%20Turkije--104/>.

⁹ Siesling & ten Voorde, 2009, p. 9.

¹⁰ Siesling & ten Voorde, 2009, p. 7.

¹¹ Siesling, 2006, p 48.

¹² Siesling, 2006, p. 67, 69.

¹³ Siesling & ten Voorde, 2009, p. 38.

¹⁴ Zie bijvoorbeeld <www.justitie.nl/onderwerpen/recht_en_rechtsbijstand/deskundigenregister>

¹⁵ Voor voorbeelden zie de bronnenlijst.

2.2 Eergerelateerd geweld

In veel landen en gemeenschappen bestaat het gebruik dat schendingen van de 'eer' worden gewroken. Er zijn verscheidene termen voor dit fenomeen: eerwraak, eerzuivering en trotsmoord.¹⁶ De term eerwraak is vooral op zeden (de seksuele eer van de vrouw) gericht, terwijl de praktijk (politie, justitie en hulpverlening) ook veel geconfronteerd wordt met geweld gepleegd vanwege aantasting van de mannelijke trots (trotsmoord).¹⁷ Tegenwoordig gebruikt men het alomvattende begrip eergerelateerd geweld. Onder eergerelateerd geweld worden verschillende vormen van geweld verstaan: van (bedreiging met) eermoord of trotsmoord tot verminking, (bedreiging met) verstoting en gedwongen uithuwelijking.¹⁸

Onder eergerelateerd geweld wordt 'elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld' verstaan, 'gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken'.¹⁹

Met deze werkdefinitie wordt afgerekend met de aanname dat eergerelateerd geweld alleen eerwraak ofwel eermoorden behelst. Het bredere begrip biedt ruimte aan professionals om alle vormen van geweld, die voortkomen uit eerkwesties, onder de loop te nemen.²⁰

*Voorbeeld*²¹

*Een tweeëntwintigjarige Irakese man heeft zijn achttienjarige zuster vermoord. De vrouw woonde sinds haar zesde jaar in Nederland en had een relatie met een niet moslim. Uit deze relatie was een dochter geboren. Dit was voor de broer niet te verkroppen. Hij bedreigde zijn zus en haar vriend met de dood, waarop de vrouw aangifte deed en onderdook. Twee weken later hoorde ze van een tante dat de familie het kind had geaccepteerd en dat ze zich niet meer schuil hoefde te houden. Dat was een valstrik. Toen de vrouw bij haar tante op bezoek kwam, stak haar broer haar zestien keer met een mes, waarop zij overleed.*²²

In bijlage IX. is de beoordeling van de rechter in eergerelateerde strafzaken terug te vinden.

2.3 Bloedwraak

Bloedwraak is de benaming voor een vete die heerst tussen verschillende groepen personen (meestal families) waarin de groep van de (meest recente) dode het recht heeft die te wreken op de schuldige. Er wordt gedood volgens het principe 'oog om oog, tand om tand'. Wanneer een familielid/bloedverwant wordt gedood, wordt er een lid van de familie van de dader gedood. Het doel van bloedwraak is het herstellen van het machts evenwicht tussen de groepen en daarmee het herstellen van de maatschappelijke eer.²³

*Voorbeeld*²⁴

In 1994 werd in Apeldoorn een Turkse man gedood naar aanleiding van een zakenruzie. De dader werd gearresteerd en veroordeeld tot een langdurige gevangenisstraf. Terwijl hij zijn straf uitzat, probeerde de familie van het slachtoffer (familie C), wraak te nemen op de schoonfamilie van de dader (familie I). De familie wendde zich tot de schoonfamilie van de dader, omdat de familie van de dader (familie A) te machtig bleek te zijn. In 1999 kwam de dader vrij en drie maanden later werd hij gedood door een lid van de familie C. Een jaar later werd in Turkije een lid van de familie C gedood door een neef van de familie A. Gezien de nog altijd machtige positie van de familie A, vreesde familie I voor wraak van de familie C. In april 2000 vond een confrontatie tussen de families C en I plaats. Er volgde

¹⁶ <www.eerwraak.info/feiten/definitie>

¹⁷ Ferwerde en van Leiden, 2005, p.21.

¹⁸ <www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/eergerelateerd_geweld>

¹⁹ Ferwerde en van Leiden, 2005, p.25.

²⁰ Ferwerde en van Leiden, 2005, p.25.

²¹ Siesling, 2006, p. 156.

²² Rb. Arnhem 1 november 2005, LJN AU5991.

²³ Siesling, 2006, p.32.

²⁴ Siesling, 2006, p.192-194.

een schietpartij met als resultaat twee doden en een lichtgewonde aan de kant van familie C, en twee gewonden aan de kant van familie.²⁵

2.4 Schaking

Schaking is strafbaar gesteld in artikel 281 van het Wetboek van Strafrecht. Schaking is het zonder toestemming ontvoeren van een vrouw, om op die manier een huwelijk af te dwingen. Het kan daarbij gaan om een minderjarige vrouw die vrijwillig, maar tegen de zin van haar ouders wordt meegevoerd. Schaking is een manier om het officiële systeem van uithuwelijken te omzeilen. De vrouw besluit vaak samen met de man tot een schaking. De vrouw zal echter beweren dat zij onvrijwillig is meegenomen, om haar eerbaarheid niet te bezoedelen. Wanneer de man en de vrouw een tijd met elkaar hebben doorgebracht kan de maagdelijkheid van de vrouw niet meer worden gegarandeerd. Er zit voor de ouders dan weinig anders op dan de vrouw te laten trouwen met haar ontvoerder.²⁶

Een voorbeeld²⁷

Een uit Turkije afkomstige jongen had samen met zijn broer en twee anderen een meisje waarop hij verliefd was ontvoerd. Hij wilde op die manier het meisje dwingen om met hem te trouwen. Volgens de jongen was het in Turkije normaal dat een man zich op die manier verzekert van het bezit van een vrouw.²⁸

2.5 Delicten gepleegd onder invloed van winti of voodoo

Voodoo en winti worden vaak gebruikt als synoniemen van elkaar, maar zijn twee verschillende vormen van religie.

Winti is een traditionele Afro-Surinaamse religie in Suriname. Winti vindt zijn wortels in West-Afrika, van waaruit de Afrikaanse slaven naar de plantages in Suriname werden gebracht. Winti betekent geest en winti's zijn goden en geesten die het heelal beheersen. Deze winti's kunnen ook van een mens bezit nemen, zowel in goedaardige als in kwaadaardige zin. Volgens het wintigeloof is iemand niet aansprakelijk voor wat hij doet tijdens een trance (het hebben van een winti).²⁹

Voodoo is een religie die wordt aangehangen door de inwoners van de republiek Haïti. Voodoo is een verzameling van rituelen en geloven van Afrikaanse origine vermengd met katholieke gebruiken. De rituelen gaan gepaard met zang en dans, waarbij vaak bezetenheid en trance optreden. Bezetenheid is een van de belangrijkste aspecten van voodoo. Een van de vele goden of geesten neemt bezit van een mens en dwingt aanbidding en offers af. Evenals bij winti kan ook bij voodoo de bezetene niet verantwoordelijk worden gehouden voor wat hij doet tijdens de trance.³⁰

Voor dit onderzoek zijn elf strafzaken bestudeerd waarin verdachten een beroep doen op winti of voodoo-invloeden ter verklaring van hun gedrag.

Voorbeeld³¹

In mei 1996 steekt een uit Suriname afkomstige man in een vlaag van verstandsverbijstering zijn zoon dood en verwondt zijn andere twee kinderen. Tijdens de zitting in hoger beroep voert de raadsman aan, dat de verdachte het delict heeft begaan in een opwelling en verkeerde in een toestand van psychische overmacht, omdat hij onder invloed was van voodoo.³²

2.6 Overzicht culturele delicten in Nederland

Voor dit onderzoek zijn zestig uitspraken van rechtbanken, gerechtshoven en de Hoge Raad bestudeerd. Uit de jurisprudentie blijkt dat er vijf verschillende culturele delicten in Nederland voorkomen. Er zijn elf uitspraken over delicten gepleegd onder invloed van winti of voodoo, vijfendertig

²⁵ Hof Arnhem 12 juni 2002 LJN AE4024 / AE4025 / AE4026 / AE4029

²⁶ Van Eck, 2001 p. 113, 118-119

²⁷ Siesling, 2006, p.167-168.

²⁸ HR 27 februari 1990, NJ 1991,109

²⁹ Siesling, 2006, p.33. ; <www.suriname.nu/201cult/winti01.html>

³⁰ Siesling, 2006, p.35. ; <<http://www.encyclo.nl/begrip/voodoo>>

³¹ Siesling, 2006, p.163-164.

³² HR 27 juni 2000, LJN AA6308

uitspraken met betrekking tot eengerelateerd geweld, zeven uitspraken over bloedwraak, twee uitspraken over schaking en vijf uitspraken over overige culturele strafzaken. De overige vijf strafzaken hebben een duidelijk cultureel aspect (en zijn culturele delicten) maar vallen niet onder een van de bovengenoemde culturele delicten.³³ In bijlage II is terug te vinden welke strafzaken onder welke categorie overig vallen. In bijlage X.1 is een schematisch overzicht terug te vinden van de culturele delicten in Nederland.

2.7 Kwalificatie van culturele delicten

Behalve schaking zijn culturele delicten niet in het Wetboek van Strafrecht opgenomen. De vraag of culturele delicten in het Wetboek van Strafrecht moeten worden opgenomen, komt in dit onderzoek niet aan de orde. In deze paragraaf wordt gekeken hoe de culturele delicten in juridische zin gekwalificeerd worden.

Vijfendertig culturele delicten werden gekwalificeerd als moord en acht culturele delicten als doodslag.³⁴ Twee culturele delicten werden als schaking gekwalificeerd en twee als oplichting. Een cultureel delict werd als mensenhandel gekwalificeerd. Verder werden twee culturele delicten als zware mishandeling gekwalificeerd en twee als opzettelijke vrijheidsberoving. De overige zes culturele delicten kregen een andere kwalificatie.³⁵ Twee zaken leverden geen kwalificatie op. In bijlage II is een uitgebreid overzicht terug te vinden van de bestudeerde strafzaken en de daarbij horende kwalificaties. In bijlage X.2 is een schematisch overzicht terug te vinden van de juridische kwalificaties van de culturele delicten.

In dit hoofdstuk zijn de verschillende culturele delicten die uit de zestig bestudeerde strafzaken naar voren komen besproken. De culturele delicten uit de bestudeerde jurisprudentie zijn: eengerelateerd geweld, bloedwraak, schaking en delicten gepleegd onder invloed van wint of voodoo. De meeste culturele delicten zijn niet in het wetboek van Strafrecht opgenomen. In het volgende hoofdstuk zal de kwalificatie van de culturele delicten nogmaals aan bod komen bij het kwalificatieverweer van de verdediging.

³³ Bijvoorbeeld een strafzaak tegen de Santo Daime kerk wegens het invoeren van ayahuasca thee. Ayahuasca thee wordt tijdens de erediensten van de kerk gebruikt. Deze thee bevat de stof DMT, welke staat vermeld op lijst I behorende bij de Opiumwet. Rb. Haarlem 26 maart 2009, *LJN* BH9844.

³⁴ Een aantal culturele delicten werden gekwalificeerd als poging tot (art. 45 Sr) of medeplegen (art. 47 jo. 49 Sr) van moord/doodslag.

³⁵ Bijvoorbeeld overtreding van art. 2 Opiumwet en overtreding art. 26 WWM.

HOOFDSTUK 3 DE VERDEDIGING

‘Cultuur’ is in Nederland geen zelfstandige strafuitsluitingsgrond. In het Nederlandse straf(proces)recht zijn er wel mogelijkheden om cultuur als verweer aan te voeren. De raadsman en/of de verdachte hebben verschillende mogelijkheden om de culturele achtergrond van het gepleegde delict naar voren te brengen tijdens het strafproces. Door het instellen van een cultureel verweer voert de verdachte aan dat het motief voor zijn gedraging te vinden is in zijn culturele achtergrond en hij op basis daarvan aanspraak kan maken op strafuitsluiting of strafvermindering.³⁶ De verdediging kan er echter ook voor kiezen om het culturele aspect niet te benoemen, omdat zij vrezen dat de introductie ervan een negatieve uitwerking zal hebben op de hoogte van de straf. Aan de hand van het beslismodel van art. 350 Sv worden in dit hoofdstuk de verweren die de verdediging per materiële vraag kan voeren besproken. De verdediging kan in deze verweren het culture aspect juist benadrukken of buiten beschouwing laten. In bijlage II is terug vinden wat voor een soort verwe(e)r(en) er per strafzaak werd(en) gevoerd. In bijlage VIII is de inhoud van de culturele verweren terug te vinden.

3.1 Bewijsverweer

De eerste vraag van art. 350 Sv luidt: 'is bewezen dat het feit door de verdachte is begaan?' Een bewijsverweer beantwoordt deze vraag ontkennend. Bewijsverweren stellen dat het tenlastegelegde niet bewezen kan worden.³⁷ Acceptatie van een bewijsverweer leidt tot vrijspraak.³⁸

In dertien van de zestig bestudeerde strafzaken werd door de verdediging een bewijsverweer gevoerd. Er werd in de bewijsverweren één keer aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict.³⁹

Voorbeeld⁴⁰

Een Turkse verdachte had samen met andere een vijftienjarig Turks meisje meegenomen naar een woning, waar tegen haar wil in een dienst volgens de Syrisch-orthodoxe ritus plaatshad. Tijdens de dienst werd het huwelijk tussen de verdachte en het meisje gesloten. De raadsman voerde aan dat vanwege de Syrisch-orthodoxe ritus een geldig huwelijk was gesloten tussen de verdachte en het meisje. De raadsman doelde hiermee op het vierde lid van art. 281 Sr. waarin wordt bepaald dat indien de schaker met de weggevoerde een huwelijk heeft gesloten, geen veroordeling plaats heeft dan nadat de nietigheid van het huwelijk is uitgesproken. De raadsman wilde hier mee aantonen dat het betreffende Syrisch-orthodoxe huwelijk geldig was, zodat de rechter de verdachte niet kon veroordelen.⁴¹

In drie bestudeerde strafzaken was niet te achterhalen of het om een cultureel verweer of een ‘gewoon’ bewijsverweer ging. In deze strafzaken is alleen terug te vinden dat er door de verdediging een bewijsverweer is gevoerd. De inhoud van deze verweren worden in de strafzaken verder niet besproken.

In negen strafzaken werd in het bewijsverweer niet naar de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwezen.

Voorbeeld⁴²

Een Iraaks-Koerdische vrouw was met tientallen messteken om het leven gebracht. De vrouw wilde scheiden van haar man. Volgens haar man en zijn broers had zij inmiddels een andere relatie en vanwege dat gedrag zou ze de eer van de familie hebben geschonden. De raadsman van een van de verdachten baseerde de verdediging op een technisch bewijsverweer in verband met het op de plaats

³⁶ Siesling, 2006, p. 103.

³⁷ Koopmans, 2007, p 86.

³⁸ Art. 352 lid 1 Sv.

³⁹ Het betreft een schakingzaak. Meer informatie over deze strafzaak is terug te vinden in bijlage II & VIII.

⁴⁰ Siesling, 2006, p. 168.

⁴¹ HR 2 juli 1990, NJ 1991,110

⁴² Siesling, 2006, p. 157-158.

*delict aangetroffen celmateriaal. Dit zou er op wijzen dat een ander dan de verdachte de dodelijke messteken had toegebracht.*⁴³

3.2 Kwalificatieverweer

De tweede vraag van art. 350 Sv luidt: welk strafbaar feit levert het bewezen verklaarde op? Het gaat hier om de kwalificatie van een strafbaar feit. De verdediging kan tegen deze kwalificatie opkomen door het voeren van een kwalificatieverweer. Daarbij stelt de verdediging dat het tenlastegelegde niet onder de delictomschrijving kan worden gebracht.⁴⁴ Wanneer een kwalificatieverweer slaagt leidt dit tot ontslag van rechtsvervolging.⁴⁵ In vier zaken werd door de verdediging een kwalificatieverweer gevoerd.⁴⁶ In alle vier de kwalificatieverweren werd aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict.

*Voorbeeld*⁴⁷

*Een uit Turkije afkomstige verdachte had samen met zijn broer en twee anderen een meisje op wie hij verliefd was, ontvoerd. Hij wilde op die manier het meisje dwingen om met hem te trouwen. Volgens de verdachte was het 'in Turkije normaal dat een man zich op die manier verzekert van het bezit van een vrouw.' Hij had verder aangevoerd dat het volgens Moslimse begrippen zo was dat indien een jongen en een meisje een bepaalde tijd samen zijn, zij met elkaar moeten trouwen. Hij had ter terechtzitting verklaard: 'als ze (een jongen en een meisje) namelijk bij elkaar zijn geweest, wordt een meisje niet meer door andere Turkse jongens geaccepteerd. Je hoeft daarvoor geen geslachtsgemeenschap met haar te hebben gehad.' Het punt van geslachtsgemeenschap was in deze zaak van doorslaggevend belang en speelde daarom een kwalificatieprobleem. Bezit uit de delictomschrijving moet zodanig worden opgevat, dat de dader heeft gehandeld met als naaste doel het met de weggevoerde vrouw hebben van vleselijke gemeenschap. Volgens de verdediging had de verdachte in deze zaak niet het oogmerk gehad zich van het bezit te verzekeren van het meisje. Hij had gehoopt dat via een gedwongen verblijf van hem met haar onder één dak het recht op een huwelijk zou volgen. Volgens de verdediging was de verdachte in het geheel niet zeker van het slagen van zijn onderneming, omdat het meisje zich in verregaande mate had aangepast aan westerse normen. Het was daarom voor de verdachte niet goed in te schatten in hoeverre het meisje aan de 'cultureel bepaalde gewoonte' zou willen meewerken. Vanwege deze onzekerheid kon er niet gesproken worden van 'een oogmerk zich haar bezit te verzekeren.'*⁴⁸

De meeste verweren waarin de verdediging aandacht vraagt voor de juridische kwalificatie van het feit, zijn echter bewijsverweren. De kwalificatie is opgenomen in de tenlastelegging, waardoor verweren die gericht zijn tegen de kwalificatie als bewijsverweren moeten worden beschouwd. 'Echte' kwalificatieverweren zijn bijvoorbeeld verweren waarin wordt betoogd dat de officier van justitie een essentieel delictsbestanddeel niet in de tenlastelegging heeft opgenomen, waardoor het feit niet onder de delictomschrijving kan worden gebracht.⁴⁹

In dit onderzoek worden verweren waarin de verdediging opkomt tegen een juridische kwalificatie ook behandeld onder de paragraaf kwalificatieverweren. Er is gekozen voor deze opzet omdat uit de zestig bestudeerde strafzaken blijkt dat de verdediging vaak opkomt tegen de juridische kwalificatie van het gepleegde delict. Deze verweren verschillen inhoudelijk van de bewijsverweren, omdat het in deze verweren puur om de juridische kwalificatie gaat. Wanneer een beroep op zo'n 'kwalificatieverweer'⁵⁰ slaagt leidt dit tot vrijspraak van (een deel van) het tenlastegelegde. De verdachte kan dan nog wel voor andere (subsidiäre) kwalificaties veroordeeld worden.⁵¹

⁴³ Hof Arnhem, 5 september 2002, LJN AE7332 & AE7333.

⁴⁴ Siesling, 2006, p. 154.

⁴⁵ Art. 352 lid 2 Sv.

⁴⁶ Het gaat om twee schakingzaken en twee overige strafzaken wegens het overtreden van de Opiumwet. Meer informatie over deze strafzaken is terug te vinden in bijlage II & VIII.

⁴⁷ Siesling, 2006, p. 167.

⁴⁸ HR 27 februari 1990, NJ 1991, 109.

⁴⁹ Boksem, 2003, p.107.

⁵⁰ Omdat er juridisch gezien sprake is van een bewijsverweer, plaats ik dit kwalificatieverweer tussen aanhalingstekens.

⁵¹ Voorbeeld: als de verdachte van primair moord wordt vrijgesproken, dan kan hij nog wel veroordeeld worden voor subsidair doodslag.

In veertien van de zestig bestudeerde strafzaken werd door de verdediging een 'kwalificatieverweer' gevoerd. Het ging dan voornamelijk om de vraag of de feiten gekwalificeerd moesten worden als moord of doodslag. Drie keer werd in het 'kwalificatieverweer' aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict.⁵²

*Voorbeeld*⁵³

*Een twintigjarige jongen werd verdacht van het doodschieten van de verkrachter van zijn zusje. De raadsman zag in de culturele achtergrond een reden om de ten laste gelegde moord te veranderen in doodslag. Volgens de raadsman was er geen sprake van 'kalm beraad en rustig overleg' bij zijn cliënt op het moment dat hij het slachtoffer neerschoot. De jongen zou onder druk hebben gestaan van familieleden en derden, die er belang bij hadden dat de familie-eer gezuiverd werd. Ook was er volgens de raadsman door de familieleden onderling geen plan gemaakt voor de gewenste eerwraak. De raadsman voerde dan ook aan dat zijn cliënt in een opwelling gehandeld had en dat er hoogstens sprake kon zijn van doodslag.*⁵⁴

De verdediging heeft zeven keer een 'kwalificatieverweer' gevoerd zonder gebruik te maken van de culturele achtergrond van het gepleegde delict.

Voorbeeld

*Een man schiet op zijn echtgenote (en haar nicht). De man wilde zijn echtgenote straffen voor het vreemdgaan. Door de raadsvrouw is betoogd dat de verdachte niet met voorbedachten rade heeft gehandeld. De raadsvrouw heeft erop gewezen dat aannemelijk is geworden dat kort voordat de verdachte de kogels heeft afgevuurd de verdachte heeft gehoord dat zijn echtgenote een telefoongesprek heeft gevoerd met een ander, volgens zijn vermoeden met haar minnaar, waarna hij in woede is ontstoken. Tijdens een vervolgens ontstane ruzie is de verdachte zeer geëmotioneerd geraakt en op het moment dat een van zijn kinderen thuis kwam, is hij in paniek geraakt, heeft hij zijn pistool getrokken en heeft daarmee vervolgens geschoten, gericht op de benen van de beide vrouwen. Kortom, de verdachte bevond zich in een zodanige gemoedstoestand dat gelet op die toestand niet gesproken kan worden van kalm beraad en rustig overleg. De raadsvrouw is voorts van mening dat de verdachte gericht heeft geschoten op de benen van de slachtoffers en daaruit geen opzet, ook niet in voorwaardelijke zin, kan worden afgeleid op het doden van de slachtoffers.*⁵⁵

In vier bestudeerde strafzaken was niet te achterhalen of in het 'kwalificatieverweer' gebruikt werd gemaakt van de culturele achtergrond van het gepleegde delict. In deze strafzaken is alleen terug te vinden dat er door de verdediging een 'kwalificatieverweer' is gevoerd. De inhoud van deze verweren worden in de strafzaken verder niet besproken.

3.3 Strafuitsluitingsgronden

Strafuitsluitingsgronden zijn onder te verdelen in rechtvaardigings- en schulditsluitingsgronden. Rechtvaardigingsgronden nemen de wederrechtelijkheid van de gedraging weg en rechtvaardigen de daad. Schulditsluitingsgronden nemen de verwijtbaarheid weg en excuseren zodoende de dader. Schulditsluitingsgronden excuseren de dader, niet de daad. Een geslaagd beroep op een strafuitsluitingsgrond leidt altijd tot straffeloosheid. Er bestaat zonder wederrechtelijkheid of verwijtbaarheid immers geen strafbaar feit.⁵⁶

3.3.1 Beroep op een rechtvaardigingsgrond

De culturele achtergrond van het gepleegde delict kan door de verdediging worden verwerkt in een rechtvaardigingsgrond. Familieruzies vormen soms een aanleiding voor culturele strafzaken waarin beroep wordt gedaan op noodweer. Het gaat dan meestal om vecht-, steek- of schietpartijen waarin het ene familielid zich verdedigt tegen een ander familielid.⁵⁷

⁵² Het gaat om één voodoozaak, één eerzaak en één bloedwraakzaak. Meer informatie over deze strafzaken is terug te vinden in bijlage II & VIII.

⁵³ Siesling, 2006, p. 164.

⁵⁴ HR 1 februari 1977, NJ 1977, 563.

⁵⁵ Hof Amsterdam 25 februari 2009, LJN BI0329.

⁵⁶ Kronenberg en de Wilde, 2007, p 68-69.

⁵⁷ Siesling, 2006, p. 191.

Een beroep op een rechtvaardigingsgrond valt evenals het kwalificatieverweer onder de tweede vraag van art. 350 Sv: de strafbaarheid van het feit. Alleen de rechtvaardigingsgrond noodweer wordt in dit onderzoek besproken worden. Hier is voor gekozen omdat alleen op deze rechtvaardigingsgrond een beroep wordt gedaan in de bestudeerde strafzaken.

Noodweer art. 41 lid 1 Sr

Niet strafbaar is hij die een feit begaat, geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding.

Noodweer is het recht van mensen om zich te verdedigen tegen een aanval.⁵⁸ Of iemand zichzelf gerechtvaardigd heeft verdedigd is in beginsel aan de rechter om vast te stellen.⁵⁹ Wanneer een beroep op noodweer slaagt leidt dit tot ontslag van rechtsvervolging.⁶⁰ De rechter rechtvaardigt daarmee achteraf het gedrag.⁶¹ Ook in culturele strafzaken kan een beroep op noodweer worden gedaan. Een beroep op noodweer komt voornamelijk voor in zaken waar bloed- en eerwraak dreiging speelt. Ook strafzaken waarin personen elkaar bedreigen met zwarte kracht lenen zich voor een beroep op noodweer.⁶²

In vijf van de zestig bestudeerde strafzaken werd door de verdediging een beroep gedaan op de rechtvaardigingsgrond noodweer.⁶³ Twee keer werd de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwerkt in het verweer.

Voorbeeld

Een Surinaamse man was er stellig van overtuigd dat zijn nicht hem wilde beheksen met winti. Hij bedreigde haar met de woorden: 'Ga weg anders steek ik je kapot'. De man werd aangeklaagd voor bedreiging. Volgens de advocaat was dat in de ogen van de verdachte geen bedreiging, maar noodweer.⁶⁴

In de overige drie strafzaken werd in het verweer niet naar de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwezen.

3.3.2 Beroep op een schulditsluitingsgrond

De verdediging kan de culturele achtergrond van het gepleegde delict ook verwerken in een schulditsluitingsgrond. Beroep op een schulditsluitingsgrond valt onder de derde vraag van art. 350 Sv: de strafbaarheid van de verdachte. Schulditsluitingsgronden zijn onder te verdelen in schulditsluitingsgronden met een uitwendige oorzaak en schulditsluitingsgronden met een inwendige oorzaak. Tot de uitwendige oorzaken rekent de wetgever de van buiten komende factoren die een normaal mens zodanig in hun greep krijgen, dat hij een strafbaar feit pleegt. Hierbij valt te denken aan psychische overmacht en noodweerexces. Bij ontoerekenbaarheid is er sprake van een inwendige oorzaak: de strafuitsluitingsgrond is hier te vinden in de persoon van de dader.⁶⁵

De schulditsluitingsgronden noodweerexces, psychische overmacht, ontoerekenbaarheid en afwezigheid van alle schuld (avas) zullen in deze paragraaf behandeld worden. Er is gekozen voor deze vier schulditsluitingsgronden omdat hier een beroep op wordt gedaan in de zestig bestudeerde strafzaken. Wanneer een beroep op een schulditsluitingsgrond slaagt leidt dit tot ontslag van rechtsvervolging.⁶⁶ In hoofdstuk 5 worden de voorwaarden waar de schulditsluitingsgronden aan moeten voldoen, besproken.

⁵⁸ Kronenberg en de Wilde, 2007, p 70.

⁵⁹ Siesling & ten Voorde, 2009, p 76.

⁶⁰ Art. 352 lid 2 Sv.

⁶¹ Siesling & ten Voorde, 2009, p 76.

⁶² Siesling, 2006, p. 190.

⁶³ Het gaat om één winti zaak, twee bloedwraakzaken en twee eerzaken. Meer informatie over deze strafzaken is terug te vinden in bijlage II & VIII.

⁶⁴ Rb. Utrecht 23 maart 2006 LJN AV7352.

⁶⁵ Koenraadt, Mooij en van Mulbregt, 2004, p. 27.

⁶⁶ Art. 352 lid 2 Sv.

3.3.2.1 Noodweerexces

Noodweerexces art. 41 lid 2 Sr

Niet strafbaar is de overschrijding van de grenzen van noodzakelijke verdediging, indien zij het onmiddellijk gevolg is geweest van een hevige gemoedsbeweging, door de aanranding veroorzaakt.

Noodweerexces is de schulditsluitende variant van noodweer, waarbij de verdachte de grenzen van de noodzakelijke verdediging heeft overschreden. Een beroep op noodweerexces is alleen mogelijk als een beroep op noodweer niet mogelijk is wegens schending van het proportionaliteitsvereiste.⁶⁷ Het is niet gerechtvaardigd om bij een verdediging de grenzen van het redelijke te overschrijden, maar het is wel begrijpelijk en, onder omstandigheden, ook vergeeflijk. Noodweerexces verontschuldigt diegene die zich in een noodweersituatie disproportioneel verdedigt.⁶⁸

In de bestudeerde strafzaken is twee keer een beroep gedaan op noodweerexces.⁶⁹ In beide zaken is de culturele achtergrond van het gepleegde delict niet terug te vinden in het verweer.

Voorbeeld

Een Turkse man had onder druk van zijn familie geprobeerd de minnaar van zijn schoonzusje dood te schieten. Namens de verdachte heeft de raadvrouw betoogd dat de verdachte niet als eerste heeft geschoten, maar pas heeft geschoten op het slachtoffer nadat deze hem had gestoken met een mes in reactie op een klap in het gezicht. De raadvrouw heeft betoogd dat de verdachte zich aldus gerechtvaardigd heeft verdedigd tegen een aanval van slachtoffer. De raadvrouw heeft aldus namens de verdachte primair een beroep gedaan op noodweer en subsidair op noodweerexces.⁷⁰

3.3.2.2 Psychische overmacht

Psychische overmacht art. 40 Sr

Niet strafbaar is hij die een feit begaat waartoe hij door overmacht is gedrongen.

Psychische overmacht valt te omschrijven als een van buiten komende drang waaraan men redelijkerwijs geen weerstand kan of behoeft te bieden. Deze drang kan door derden worden uitgeoefend, eventueel met behulp van fysieke krachten. Het gaat om een zodanige psychische druk dat van de dader niet gevergd kan worden dat hij zich onthoudt van het strafbare handelen. De verdachte kon aan deze drang geen weerstand bieden en aan dit psychische onvermogen ligt geen psychische stoornis ten grondslag.⁷¹

In culturele strafzaken kan een beroep worden gedaan op psychische overmacht. Een dergelijk betoog kan gehouden worden in strafzaken die gepleegd worden onder invloed van winti en/of voodoo. Maar ook wanneer er bijvoorbeeld sprake is van een druk vanuit de familie of de gemeenschap waaruit de verdachte afkomstig is (bijvoorbeeld bij eerwraakzaken) kan de verdediging die druk vertalen in de van buiten komende drang die hoort bij psychische overmacht.⁷²

In tweeëntwintig van de zestig bestudeerde strafzaken werd er een beroep gedaan op psychische overmacht.⁷³ Vijftien keer werd de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwerkt in dit verweer.

Voorbeeld⁷⁴

Op 7 december 1999 schoot Ali D. het pistool van zijn vader leeg in een computerlokaal van het Regionaal Opleidingscentrum De Leijgraaf in Veghel. Doelwit was Hasan K., een 19-jarige jongen die in september Ali's zus Yeliz had meegenomen naar Turkije. In de Turkse gemeenschap kwamen praatjes over het zusje. Vooral voor de vader en de oudste zoon vormden deze praatjes een

⁶⁷ Kronenberg en de Wilde, 2007, p 74.

⁶⁸ Kronenberg en de Wilde, 2007, p 74.

⁶⁹ Het gaat om twee eerzaken. Meer informatie over deze strafzaken is terug te vinden in bijlage I.

⁷⁰ Rb. Dordrecht 24 juni 2004, LJN AP1791.

⁷¹ Koenraadt, Mooij en van Mulbregt, 2004, p. 27-28; Kronenberg en de Wilde, 2007, p 78.

⁷² Siesling, 2006, p. 201.

⁷³ Het gaat om acht voodoozaken, een wintizaak, een bloedwraakzaak, tien eerzaken en twee overige zaken. Meer informatie over deze strafzaken is terug te vinden in bijlage II & VIII.

⁷⁴ Siesling, 2006, p. 209-210.

*bijzondere last. Hen werd aangerekend dat zij niet in staat waren geweest hun dochter/zus voldoende in de gaten te houden. De advocaat van Ali ging in zijn pleidooi in op de druk die op Ali was uitgeoefend voor en tijdens de schietpartij. De advocaat deed een beroep op psychische overmacht.*⁷⁵

In vier strafzaken werd in het verweer niet naar de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwezen. In de overige drie strafzaken was niet te achterhalen of het beroep op psychische overmacht een cultureel aspect bevatte. In deze drie strafzaken is alleen terug te vinden dat er door de verdediging een beroep op psychische overmacht is gedaan. De inhoud van deze verweren worden in de strafzaken verder niet besproken.

3.3.2.3 Ontoerekenbaarheid

Ontoerekenbaarheid art. 39 Sr

Niet strafbaar is hij die een feit begaat, dat hem wegens de gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens niet kan worden toegerekend.

Voor ontoerekenbaarheid moet sprake zijn van een psychische afwijking, waardoor de wilsvrijheid van de verdachte sterk is aangetast.⁷⁶ Bij ontoerekenbaarheid wordt de invloed van de stoornis of het gebrek in de ontwikkeling ten tijde van het begaan van het strafbare feit zo groot geacht, dat de wil van de dader niet meer in vrijheid is gevormd.⁷⁷ Er is sprake van een inwendige oorzaak: de strafuitsluitingsgrond is te vinden in de persoon van de dader.⁷⁸

In de bestudeerde strafzaken is twee keer een beroep gedaan op ontoerekenbaarheid c.q. psychische overmacht.⁷⁹ In beide verweren werd aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict.

Voorbeeld

*De verdachte heeft op school een pistool leeg geschoten. Doelwit was de ex-vriend van verdachtes zusje. De raadsman van verdachte heeft aangevoerd dat verdachte niet strafbaar is voor de bewezenverklaarde delicten, omdat hij onder zodanige druk stond ten tijde van de delicten dat hij niet in staat was zijn wil in vrijheid te bepalen, zodat hem zijn handelen niet kan worden toegerekend. Verdachte beroept zich op psychische overmacht c.q. op tijdelijke ontoerekeningsvatbaarheid. De raadsman heeft aangevoerd dat verdachte onder zware druk stond vanuit zijn familie, vanuit de Turkse gemeenschap en vanuit zijn oorspronkelijke Turkse cultuur en dat verdachte onder deze intense druk heeft geschoten op [slachtoffer 1], waarbij tevens vier andere personen zijn getroffen.*⁸⁰

3.3.2.4 Afwezigheid van alle schuld (avas)

Afwezigheid van alle schuld is een buitenwettelijke schuldsluitingsgrond. De schuldsluitingsgrond is vooral een vergaarbak voor gevallen die niet zo gemakkelijk onder te brengen zijn onder de wettelijke schuldsluitingsgronden.⁸¹ Avas is voor het eerst aangenomen in het Melk- en water arrest.⁸² Het vloeit voort uit het beginsel 'geen straf zonder schuld.' Avas valt uiteen in tenminste twee varianten: de verontschuldigde rechtsdwaling (waaronder ook vallen putatieve overmacht of putatief noodweer) en de feitelijke dwaling.⁸³ Afwezigheid van schuld komt in de meeste gevallen neer op een verontschuldigde rechtsdwaling. De andere varianten van de schuldsluitingsgrond zullen in dit onderzoek dan ook niet besproken worden. Bij de verontschuldigde rechtsdwaling wordt gedwaald omtrent het recht. Dan volgt straffeloosheid uit het verontschuldigbaar niet weten dat de gedraging die men verricht, bij wet verboden is.⁸⁴

⁷⁵ Rb. 's-Hertogenbosch 13 februari 2001, L/JN AA9954.

⁷⁶ Siesling, 2006, p. 222.

⁷⁷ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 27.

⁷⁸ Koenraadt, Mooij en van Mulbregt, 2004, p. 27.

⁷⁹ Het gaat om een eerzaak en een voodoozaak. Meer informatie over deze strafzaken is terug te vinden in bijlage II & VIII.

⁸⁰ Rb 's-Hertogenbosch 13 februari 2001, L/JN AA9954.

⁸¹ Koopmans, 2003.

⁸² HR 14 februari 1916, NJ 1916, 681.

⁸³ Siesling & ten Voorde, 2009, p 81.

⁸⁴ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 87.

Allochtone verdachten kunnen in een culturele strafzaak betogen dat zij strafrechtelijk niet aansprakelijk zijn op het moment dat zij aantonen dat zij niet wisten (en niet konden weten) dat een bepaalde gedraging naar Nederlands strafrecht een strafbaar feit oplevert.⁸⁵

In de bestudeerde strafzaken is één keer een beroep gedaan op avas.⁸⁶ De culturele achtergrond van het gepleegde delict is terug te vinden in dit verweer.

Voorbeeld

*Een Angolese vrouw stond in maart 2008 terecht wegens zware mishandeling van haar pleegzoon. Zij verklaarde dat het in Angola normaal is dat kinderen worden geslagen. De advocaat deed een beroep op rechtsdwaling. Hij stelde dat de vrouw die nog maar net in Nederland was, niet op de hoogte was van de Nederlandse regels van de ouderlijke tucht.*⁸⁷

Naarmate de gedraging ernstiger is en het slachtoffer kwetsbaarder zal de rechter minder snel geneigd zijn een beroep op dwaling ten aanzien van het recht te accepteren.⁸⁸ In culturele strafzaken zal een beroep op avas dan ook hoogstwaarschijnlijk niet slagen.⁸⁹

3.4 Strafmaatverweer

Een strafmaatverweer is het aanvoeren van persoonlijke omstandigheden op basis van factoren uit het persoonlijke leven van de verdachte. De strafbaarheid van het feit en de strafbaarheid van de verdachte staan vast, maar de rechter kan op basis van de persoon en de persoonlijke omstandigheden van de verdachte besluiten om strafvermindering aan te brengen.⁹⁰ Bij een strafmaatverweer worden argumenten aangedragen die in het voordeel van de verdachte pleiten. Het kan gaan om bijzondere omstandigheden van het geval die (net) geen strafuitsluitingsgrond opleveren, maar die het feit wel kleuren. Ook culturele factoren kunnen van belang zijn met het oog op straftoemeting.⁹¹ Factoren die onder andere relevant kunnen zijn in een culturele strafzaak zijn: duur verblijf in Nederland, de mate van deelname aan het maatschappelijke verkeer, beheersing van de Nederlandse taal, bezit van Nederlanderschap en de mate van aanpassing in de Nederlandse samenleving.⁹²

In zeven van de zestig bestudeerde strafzaken voerde de verdediging persoonlijke omstandigheden aan in een strafmaatverweer. In twee strafmaatverweeren waren deze persoonlijke omstandigheden cultureel bepaald.⁹³

*Voorbeeld*⁹⁴

*Op 22 juni werd de Turkse vrouw Kezban Vural voor de ogen van haar kinderen door haar ex-man in Zwijndrecht doodgeschoten. Hij verdacht haar van vreemdgaan en kon dit niet verkroppen. Door de verdediging werd een strafmaatverweer gevoerd: de raadsman vroeg strafvermindering op basis van het gegeven dat de verdachte een primitieve Turkse man was die niet in de Nederlandse samenleving was geïntegreerd omdat hij uitsluitend met Turkse mensen omging. De man wist niet beter dan dat hij zijn eer moest wreken nadat zijn vrouw bij hem was weggegaan.*⁹⁵

In één strafzaak werd in het strafmaatverweer niet naar de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwezen. In vier bestudeerde strafzaken was niet te achterhalen of de verdediging persoonlijke en/of culturele factoren in het strafmaatverweer had aangevoerd. In deze strafzaken is alleen terug te

⁸⁵ Siesling & ten Voorde, 2009, p 82.

⁸⁶ Deze strafzaak valt niet onder een van de culturele delicten. Het betreft een zware mishandeling. Meer informatie over deze strafzaak is terug te vinden in bijlage II & VIII.

⁸⁷ HR 25 maart 2008, L/JN BC4205.

⁸⁸ Siesling & ten Voorde, 2009, p 83.

⁸⁹ Culturele delicten zijn over het algemeen ernstige strafbare feiten uit de categorie van de levensdelicten of geweld.

⁹⁰ Siesling, 2006, p. 253.

⁹¹ Boksem, 2003, p. 116.

⁹² Bovens, 2003, p. 4.

⁹³ Het gaat om een bloedwraak zaak en een eerzaak. Meer informatie over de strafzaken is terug te vinden in bijlage II & VIII.

⁹⁴ Siesling, 2006, p. 204.

⁹⁵ Rb. Dordrecht 30 december 1999, L/JN AA4019.

vinden dat er door de verdediging een strafmaatverweer is gevoerd. De inhoud van dit verweer wordt in de strafzaak verder niet besproken.

3.5 Overzicht

In bijlage XI is een overzicht van de gevoerde verweren van de verdediging terug te vinden.

In dit hoofdstuk zijn de verschillende verweren die de verdediging in culturele strafzaken heeft gevoerd besproken. De verdediging maakt gebruik van bewijsverweren, kwalificatieverweren, strafuitsluitingsgronden en strafmaatverweren. In sommige van deze verweren wordt aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict. De raadsman verwerkt de culturele achtergrond van het gepleegde delict niet in het verweer wanneer hij van mening is dat zijn cliënt hier niet bij gebaat is. Raadslieden zijn in dergelijke strafzaken terughoudend met het aanvoeren van cultuur, omdat het inroepen van bijvoorbeeld een eerwraakmotief juist de voorbedachte rade onderbouwt. Introductie van het culturele aspect kan dan een negatieve uitwerking hebben op de hoogte van de straf. Ook lenen niet alle strafbare feiten zich voor het expliciet benoemen van de cultuur van de verdachte.⁹⁶ De verdediging kan er in die gevallen voor kiezen om een 'neutraal' verweer te voeren en het culturele aspect buiten beschouwing te laten. De verdediging kan de culturele achtergrond van het gepleegde delict echter ook benadrukken in het verweer. Bijvoorbeeld om uitdrukking te geven aan een bepaalde overtuiging. De beoordeling van de gevoerde verweren komt in hoofdstuk 5 aan de orde. In het volgende hoofdstuk wordt gekeken naar de aanpak van culturele strafzaken door het Openbaar Ministerie.

⁹⁶ Zoals bijvoorbeeld vermogensdelicten. Uit de gevoerde interviews met rechters blijkt dat bij dit soort delicten de culturele achtergrond van de verdachte er niet toe doet. ; Zie ook Siesling, 2006, p. 162.

HOOFDSTUK 4 HET OPENBAAR MINISTERIE

Culturele strafzaken waren tot enkele jaren geleden vrij onbekend in Nederland. De laatste jaren is er een groeiende belangstelling voor cultuur in het strafrecht. Daarvoor zijn verschillende verklaringen. Nederland heeft sinds de jaren vijftig te maken met een veranderende bevolkingssamenstelling.⁹⁷ De samenleving is multicultureel geworden. Door deze veranderende bevolkingssamenstelling zijn er delicten in ons land gekomen die voorheen onbekend waren of slechts sporadisch in Nederland voorkwamen. Ook het Openbaar Ministerie, dat belast is met de opsporing⁹⁸ en vervolging van strafbare feiten, wordt met deze culturele delicten geconfronteerd.⁹⁹ In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de aanpak van culturele strafzaken door het Openbaar Ministerie.

4.1 Programma Eergerelateerd Geweld

Voordat de aanpak van culturele strafzaken door het Openbaar Ministerie wordt besproken, zal er eerst kort aandacht worden besteed aan het Programma Eergerelateerd Geweld. Er is voor gekozen om het programma in deze paragraaf te bespreken omdat de minister van Justitie zowel verantwoordelijk is voor dit programma¹⁰⁰, als politiek verantwoordelijk is voor het handelen van het Openbaar Ministerie. De minister van Justitie bepaalt samen met het College van Procureurs-generaal de prioriteiten in opsporing en vervolging.¹⁰¹

Sinds 2003 zijn culturele strafzaken, mede door publiciteit naar aanleiding van een aantal eermoordzaken, op de agenda gekomen van de politiek en de overheid.¹⁰² De Tweede Kamer pleitte voor een effectievere opsporing, vervolging en hardere bestraffing in culturele strafzaken.¹⁰³ Naar aanleiding van de dood van de Turkse vrouw Gul¹⁰⁴, werd deze roep nog sterker en kwam de aanpak van eergerelateerd geweld¹⁰⁵ in een stroomversnelling. Kamerleden eisten, vooral omdat zij de betrokken vrouwen en meisjes bescherming wilden bieden, niet alleen meer en betere opvang, maar ook een duidelijke registratie van gevallen van eergerelateerd geweld.¹⁰⁶ Dit voorstel leidde tot de pilot eergerelateerd geweld in twee politieregio's.¹⁰⁷ Landelijk is de aanpak van eergerelateerd geweld ondergebracht bij het interdepartementale Programmabureau Eergerelateerd Geweld.

In het Coalitieakkoord van het huidige kabinet (kabinet-Balkenende IV, coalitieakkoord februari 2007) is eergerelateerd geweld benoemd als een van de aandachtspunten op het gebied van veiligheid, stabiliteit en respect.¹⁰⁸

In 2006 is het interdepartementale Programma Eergerelateerd Geweld opgezet waarin onder andere het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (Wonen, Wijken en Integratie), ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie van Justitie nauw samenwerken.¹⁰⁹ De minister van Justitie is verantwoordelijk voor deze aanpak. Het programma richt zich op de volgende thema's:¹¹⁰

⁹⁷ Siesling & ten Voorde, 2008.

⁹⁸ Art. 141 sub a Sv.

⁹⁹ Art. 124 wet RO.

¹⁰⁰ <www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/eergerelateerd_geweld>

¹⁰¹ <www.openbaarministerie.nl>

¹⁰² Politieke aandacht ontstond pas na de gewelddadige dood van Zarife. Zij was in Turkije door haar vader om het leven gebracht. In de Tweede Kamer spraken Kamerleden hun afschuw uit. Er werd gepleit voor een effectievere opsporing en vervolging en hardere straffen van gevallen van eerwraak in Nederland.

¹⁰³ *Handelingen II 2003/04*, nr. 7, p. 256.

¹⁰⁴ Rb. Haarlem 20 december 2004, *LJN* AR7822.

¹⁰⁵ Eergerelateerd heeft een ruime definitie (zie hoofdstuk 2). Veel strafbare (culturele) gedraging zijn onder de definitie eergerelateerd te scharen.

¹⁰⁶ *Zie Kamerstukken II 2003/04*, 29 203, nr. 6.

¹⁰⁷ *Zie Janssen*, 2006.

¹⁰⁸ *Kamerstukken II*, 2006/2007, 30891 nr. 4, p. 28.

¹⁰⁹ Dit programma loopt tot 2010.

¹¹⁰ <www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/eergerelateerd_geweld>

1. Maatschappelijke preventie

Het vergroten van de weerbaarheid van gemeenschappen en van de zelfredzaamheid van potentiële slachtoffers.

2. Bescherming

Hierin staat de opvang en de hulpverlening aan slachtoffers van eengerelateerd geweld centraal. Het bieden van directe bescherming aan een (mogelijk) slachtoffer.

3. Strafrechtelijke aanpak

Als er sprake is van ernstig (dreiging van) eengerelateerd geweld wordt strafrechtelijke vervolging ingezet. Daarbij werken politie, Openbaar Ministerie en opvang samen.

In het kader van dit onderzoek is alleen de strafrechtelijke aanpak eengerelateerd geweld van belang.

4.2 Het wettelijk kader

In deze paragraaf wordt beschreven welke mogelijkheden het Wetboek van Strafrecht biedt voor de vervolging van eengerelateerd geweld. De informatie is gebaseerd op een beleidsbrief van de minister van Justitie aan de Tweede Kamer.¹¹¹

Eengerelateerde delicten zijn meestal levensdelicten of andere ernstige strafbare feiten als wederrechtelijke vrijheidsberoving of zware mishandeling. Is bij mishandeling een zuster of een dochter slachtoffer, dan geldt dit als een strafverzwarende omstandigheid. In dat geval wordt de maximale gevangenisstraf met een derde verhoogd.¹¹² Dat geldt ook als de mishandeling uit eerwraak is begaan.¹¹³ Bedreiging met een misdrijf tegen het leven gericht of met zware mishandeling is strafbaar.¹¹⁴ Dit zijn misdrijven waar voorlopige hechtenis kan worden toegepast.¹¹⁵

In culturele stafzaken is vaak sprake van meerdere verdachten/plegers.¹¹⁶ Eengerelateerde- en bloedwraak strafzaken kunnen vooraf worden gegaan door een familieberaad. Bij een dergelijke vergadering zijn de belangrijkste familieleden aanwezig.¹¹⁷ De familieleden kunnen op verschillende manieren betrokken/behulpzaam zijn geweest bij het uitvoeren van het misdrijf. Het Nederlands recht biedt mogelijkheden voor strafvervolging van medeplegers, voor het doen plegen, uitlokken en voorbereiden van ernstige misdrijven, maar ook voor het opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen tot het plegen van het misdrijf.¹¹⁸ Als de potentiële dader opzettelijk voorwerpen voorhanden heeft die bestemd zijn tot het begaan van een misdrijf uit eerwraak, kan hij strafrechtelijk vervolgd worden voor strafbare voorbereiding.¹¹⁹ Iemand die probeert om een ander te bewegen een misdrijf uit eerwraak te begaan is strafbaar.¹²⁰ Wanneer daadwerkelijk een moord of een poging daartoe met eerwraak als motief wordt gepleegd, kunnen behalve de dader ook andere betrokken familieleden in veel gevallen strafrechtelijk worden vervolgd. Als een broer het misdrijf in nauwe samenwerking met zijn vader heeft gepleegd, is van medeplegen sprake. Heeft een vader zijn zoon door misbruik van zijn ouderlijk gezag tot zijn misdrijf gebracht, dan is hij schuldig aan uitlokking. Medeplegers en uitlokkers riskeren dezelfde straf als de pleger.¹²¹ Als familieleden een minder centrale rol bij het beramen, voorbereiden en plegen van het misdrijf hebben gespeeld, maar bijvoorbeeld wel inlichtingen of middelen hebben verschaft die van belang waren, kunnen zij als

¹¹¹ *Kamerstukken II*, 2004-2005, 28 345, nr. 34 p 4-5.

¹¹² Art. 304 Sr.

¹¹³ Koopmans, 2003, p. 5. Het motief doet niet ter zake, het zogenoemde kleurloos opzet.

¹¹⁴ Art. 285 Sr.

¹¹⁵ Art. 67 lid 1 sub b Sv. Voorlopige hechtenis kan o.a. worden opgelegd wanneer de veiligheid van personen in gevaar kan worden gebracht en de rechtsorde ernstig door het feit is geschokt (en de verdachte verdacht wordt van een strafbaar feit waarop een gevangenisstraf staat van twaalf jaar of meer). Art 67a lid 2 sub a & b Sv. In culturele strafzaken kan van beide gronden sprake zijn. Bijvoorbeeld represailles tegen een ontrouwe echtgenote en het misdrijf moord.

¹¹⁶ Zie bijvoorbeeld bijlage II. In 26 strafzaken waren er meerdere personen bij het delict betrokken en was er sprake van medeplegen.

¹¹⁷ Siesling, 2006, p. 156.

¹¹⁸ Titel IV en V wetboek van Sr.

¹¹⁹ Art. 46 Sr.

¹²⁰ Art. 46 a Sr.

¹²¹ Art. 47 lid 1 & 2 Sr.

medeplichtigen worden vervolgd.¹²² Te denken valt aan het verraden van de schuilplaats van het slachtoffer, of aan het ter beschikking stellen van een wapen.

*Voorbeeld*¹²³

In een eerwraak zaak stonden zes leden van een Turkse familie terecht. Zij werden beschuldigd van het medeplegen van poging tot moord en medeplegen van wederrechtelijke vrijheidsberoving. Een lid van de familie, een 19-jarig meisje, had aan haar zwager opgebiecht dat zij een liefdesrelatie had met een getrouwde man, terwijl zij verloofd was met een man in Turkije. Direct naar haar bekentenis werd zij in het huis van haar ouders opgesloten. Na een aantal familieberaden, zou de zwager met het geld van een tante een wapen hebben gekocht, waarmee hij de minnaar beschoot. Die overleefde de schietpartij ternauwernood. Van de zes familieleden die werden vervolgd, kregen de broer en zus van het meisje een gevangenisstraf gelijk aan het voorarrest en een werkstraf vanwege medeplegen van wederrechtelijke vrijheidsberoving. Zij hadden hun zusje in de gaten gehouden toen ze opgesloten zat in het huis van haar ouders. De opa van het meisje werd in eerste aanleg vrijgesproken van medeplegen van poging tot moord, hoewel de rechtbank vaststelt dat de grootvader als pater familias een belangrijke rol in de toedracht tot de schietpartij had gespeeld.¹²⁴ Volgens de rechtbank had de grootvader misbruik gemaakt van zijn gezag door zijn kleinzoon onder druk te zetten de eerwraak uit te voeren. In hoger beroep werd de grootvader veroordeeld tot zeven jaar gevangenisstraf.¹²⁵ De vader van het meisje werd vrijgesproken van poging tot moord, maar veroordeeld vanwege wederrechtelijke vrijheidsberoving. Hij kreeg twaalf maanden gevangenisstraf.¹²⁶ De zwager (schutter) kreeg zes jaar opgelegd vanwege poging tot moord.¹²⁷

4.3 Aanpak Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie wordt slechts enkele keren per jaar geconfronteerd met culturele strafzaken.¹²⁸ Het Openbaar Ministerie beschouwt eerwraak als een bijzondere variant van relationeel geweld, voortkomend uit eer. Moord om de eer te zuiveren wordt beoordeeld als moord.¹²⁹ De officier van justitie kan door een familieberaad voorafgaand aan een eer- of bloedwraakkwestie het delict kwalificeren als moord (in plaats van doodslag, dat met een lagere straf wordt bedreigd). Een dergelijke vergadering kan doorslaggevend zijn voor het bewezen achten van voorbedachten rade (noodzakelijk voor het bewezen achten van moord), omdat aannemelijk wordt dat er enige tijd heeft gezeten tussen het nemen van het besluit en het uitvoeren ervan, welke tijd de verdachte niet heeft gebruikt om van zijn plan af te zien.¹³⁰

Voorbeeld

Een Surinaamse man werd er van verdacht zijn drie kinderen om het leven te hebben gebracht. Ter terechtzitting ging het om de vraag of er sprake was van moord of doodslag. Het Openbaar Ministerie ging uit van moord. De verdachte had 's avonds een afscheidsbrief geschreven aan zijn familie. De verdachte probeerde vervolgens telefonisch contact te krijgen met zijn toenmalige vrouw, hetgeen hem niet lukte. De gedachte is bij hem opgekomen om, mocht hij die avond zelfmoord plegen, zijn kinderen dan mee de dood in te nemen. Toen de kinderen op bed lagen, is verdachte naar zijn werk gereden om voornoemde afscheidsbrief te kopiëren. Na thuiskomst heeft hij wederom zijn toenmalige vrouw gebeld, die - volgens de verklaring van de verdachte - tegen hem schreeuwde en de hoorn op de haak gooide. Vervolgens is de verdachte naar boven gerend en heeft uiteindelijk met een mes zijn jongste zoon om het leven gebracht en zijn beide andere kinderen ernstig verwond.¹³¹

¹²² Art. 48 Sr.

¹²³ Siesling, 2006, p. 206-207.

¹²⁴ Rb. Dordrecht 24 juni 2004, *LJN* AP4401.

¹²⁵ Hof 's-Gravenhage 23 juni 2005, *LJN* AU0180

¹²⁶ Rb. Dordrecht 24 juni 2004, *LJN* AP4470.

¹²⁷ Rb. Dordrecht 24 juni 2004, *LJN* AP1791. De eis van de officier van justitie was 10 jaar, maar de rechtbank houdt rekening met de omstandigheid dat de zwager handelde onder druk van de overige familieleden.

¹²⁸ Transact, 2005, p. 42.

¹²⁹ Transact, 2005, p. 42. ; Interviews respondenten.

¹³⁰ Siesling, 2006, p. 156. ; De Hullu, 2006, p. 251.

¹³¹ HR 27 juni 2000, *NJ* 2000,605. Ook de rechtbank achtte de voorbedachten rade aanwezig, omdat de man tijd had gehad zich te beraden op zijn besluit en gelegenheid had gehad na te denken over de gevolgen daarvan en zich daarvan rekenschap te geven.

4.4 Aanwijzing eergerelateerd geweld

Aanwijzingen worden gebruikt voor het stellen van beleidsregels over de uitoefening van taken en bevoegdheden van het Openbaar Ministerie en betreffen met name het opsporings-, vervolgings- en executiebeleid.¹³² Het Openbaar Ministerie werkt niet met specifieke richtlijnen of beleid bij aanpak van eergerelateerde zaken. Het College van Procureurs-generaal werkt momenteel aan de aanwijzing eergerelateerd geweld.¹³³ Deze zou vastgesteld moeten worden in het najaar van 2009. Toen dit onderzoek werd afgerond (december 2009) was er echter nog niets bekend over de aanwijzing eergerelateerd geweld. Verwacht wordt dat de er in de aanwijzing aansluiting wordt gezocht met de aanwijzing huiselijk geweld.¹³⁴

4.5 Strafverzwaring

Het Openbaar Ministerie kan bij de bepaling van de strafmaat rekening houden met de omstandigheden waaronder de strafbare gedraging is gepleegd.¹³⁵ De officier van justitie kan in de aanwezigheid van een eermotief ook een reden zien om zwaardere straffen te eisen. Een reden hiervoor is dat voor ernstige culturele delicten maatschappelijk gezien passende straffen moeten worden opgelegd.¹³⁶

In drie van de zestig bestudeerde strafzaken heeft het Openbaar Ministerie in de culturele achtergrond van het gepleegde delict een reden gevonden tot strafverzwaring.

Voorbeeld

In deze strafzaak stond een Marokkaanse man terecht die zijn echtgenoot had vermoord door haar de keel door te snijden. De man werd wegens moord veroordeeld tot tien jaar gevangenisstraf, waarbij uit het requisitoir van de advocaat-generaal bleek dat de hoogte van de straf vooral was ingegeven door het generaalpreventie effect ervan: 'De advocaat-generaal heeft in hoger beroep dezelfde straf gevorderd als de officier van justitie in eerste aanleg. Blijkens het requisitoir is de hoogte van de gevorderde straf met name ingegeven door het generaal preventieve effect ervan. Kennelijk heeft het Openbaar Ministerie stelling willen nemen tegen de gedachte dat in het land van herkomst geaccepteerd geweld in Nederland mag worden geïmporteerd'.¹³⁷

Ook een geïnterviewde officier van justitie gaf aan dat het culturele aspect eerder strafverzwarend dan strafverminderend zal werken.

Respondent 9.

(...) Als je het hebt over dingen als eerwraak, dan wordt het eerder als strafverzwaring dan als strafvermindering gezien. Dat soort dingen willen we in onze samenleving niet. Je wilt sowieso niet dat mensen elkaar dood maken maar zeker niet door dat soort argumenten. Het Openbaar Ministerie kan dan een hoge generale preventieve straf opleggen. Omdat we dat soort gedrag in Nederland niet tolereren .(...)

In de bestudeerde strafzaken weegt de culturele achtergrond van het gepleegde delict geen enkele keer strafverminderend bij het bepalen van de strafmaat door het Openbaar Ministerie.

¹³² <www.om.nl/organisatie/beleidsregels>.

¹³³ < www.veiligheidbegintbijvoorkomen.nl/onderwerpen/Agressie_geweld/Eergerelateerd_geweld/> Vijfde Voortgangsrapportage. ;

Siesling & Ten voorde, 2009, p. 43 Het aantal eergerelateerde incidenten bleek uit de pilot in de politie Haaglanden vrij groot, enkele honderden gevallen per jaar. Als gevolg hiervan is een aanwijzing van het College van Procureurs-generaal in voorbereiding hoe tegen eergerelateerd geweld moet worden opgetreden. ;

¹³⁴ <www.eerwraak.info/vergelijking_met_huiselijk_geweld> Huiselijk geweld>. Zowel eergerelateerd als huiselijk geweld zijn vormen van relationeel geweld. Vooral vrouwen zijn het slachtoffer. Het geweld ontstaat in samenlevingen met een patriarchale structuur, waar mannen de macht hebben en geweld gebruiken om die macht te handhaven. Beide vormen van geweld vinden plaats in gezins- dan wel familieverband en kennen vergelijkbare methoden ter bestrijding

¹³⁵ Transact, 2005, p. 42.

¹³⁶ Zie o.a Siesling & Ten voorde, 2009, p. 92; Ten Voorde, 2008, p. 8.

¹³⁷ Hof Amsterdam 21 maart 2005, LJN AU0361.

4.6 Eis officier van justitie in culturele strafzaken

In de bestudeerde strafzaken is in negenentwintig strafzaken de eis van de officier van justitie terug te vinden in de uitspraak. In deze strafzaken blijkt dat de officier van justitie in de tenlastelegging vrijwel altijd (in zevenentwintig van de negenentwintig zaken) uitgaat van (primair) moord.¹³⁸ De officier van justitie acht de voorbedachte raad (in tegenstelling tot de verdediging) vaak wel bewezen. Zoals al eerder werd aangegeven weegt de culturele achtergrond van het gepleegde delict geen enkele keer strafverminderend bij het bepalen van de strafmaat door het Openbaar Ministerie. De rechter houdt in enkele strafzaken echter wel rekening met de culturele achtergrond van het gepleegde delict bij de straftoemeting.¹³⁹ Ook houdt de rechter bij de straftoemeting, in tegenstelling tot het Openbaar Ministerie, rekening met de persoonlijke omstandigheden uit de het persoonlijke leven van de verdachte. Mede hierdoor heeft de officier van justitie in achttien van de bestudeerde strafzaken een hogere straf geëist dan door de rechter werd opgelegd. In negen strafzaken werd door de officier van justitie eenzelfde straf geëist dan door de rechter werd opgelegd. In drie strafzaken legde de rechter een hogere straf op dan door de officier van justitie werd geëist.¹⁴⁰ In bijlage II is een overzicht van de zestig bestudeerde strafzaken terug te vinden. In deze bijlage is ook de eis van de officier van justitie per strafzaak terug vinden.

In dit hoofdstuk is het Programma Eergerelateerd Geweld kort besproken. Het Openbaar Ministerie is binnen dit programma betrokken bij de strafrechtelijke aanpak van eergerelateerd geweld. In culturele strafzaken is er vaak sprake van meerdere verdachten. Het Nederlands strafrecht biedt verscheidene mogelijkheden om de verdachten voor verschillende deelnemingsvormen en voorbereidingshandelingen te vervolgen. Het Openbaar Ministerie werkt niet met specifieke richtlijnen of beleid bij aanpak van eergerelateerde zaken. Wel kan het Openbaar Ministerie bij de strafmaat rekening houden met de omstandigheden waaronder het strafbare feit is gepleegd. In de bestudeerde strafzaken wordt echter niet in strafverminderende zin rekening gehouden met de achtergrond van het gepleegde delict door het Openbaar Ministerie. Wel weegt het culturele aspect enkele keren strafverzwarend in de strafmaat van de officier van justitie. Het Openbaar Ministerie wil hiermee duidelijk maken dat dergelijk gedrag niet in Nederland wordt getolereerd. De geëiste straf door de officier van justitie is vaak hoger dan door de rechter wordt opgelegd. Hiervoor zijn verschillende verklaringen. De officier van justitie gaat in de bestudeerde strafzaken vrijwel altijd uit van moord. Moord wordt met een hogere straf bedreigd dan doodslag. Ook houdt het Openbaar Ministerie, in tegenstelling tot de andere actoren, geen enkele keer in strafverminderende zin rekening gehouden met de culturele achtergrond van het gepleegde delict.

¹³⁸ Subsidiair doodslag. Moord wordt met een hogere straf bedreigd. Daarom zal de officier van justitie een hogere straf eisen.

¹³⁹ Zie bijvoorbeeld Rb. Dordrecht 24 juni 2004, LJN AP1791. In hoofdstuk 5 zal hier nog uitgebreid op in worden gegaan.

¹⁴⁰ Zie bijvoorbeeld Rb. Dordrecht 30 december 1999, LJN AA4019. De rechtbank ziet, gelet op het weerzinwekkende van het door verdachte gepleegde feit en de persoon van verdachte, die kennelijk geen spijt heeft van het doden van zijn ex-echtgenote, aanleiding boven de eis van de officier van justitie uit te gaan.

HOOFDSTUK 5 DE RECHTER

In een samenleving die door immigratie etnische en culturele diversiteit kent, vinden regelmatig confrontaties plaats tussen culturen die als 'vreemd' of 'anders' worden ervaren en de Nederlandse normen en waarden.¹⁴¹ Ook de rechter wordt in een multiculturele samenleving geconfronteerd met (nieuwe) culturele delicten, en culturele verweren.¹⁴² De verdediging kan in dergelijke strafzaken een cultureel verweer voeren. Op basis daarvan probeert de verdachte aanspraak te maken op strafuitsluiting of strafvermindering. In dit hoofdstuk wordt aan de hand van het beslismodel van art. 350 Sv gekeken hoe de rechter deze culturele verweren beoordeelt. Alleen de strafzaken waarin expliciet een cultureel verweer is gevoerd zullen in dit hoofdstuk inhoudelijk worden besproken. In bijlage II is terug te vinden of de rechter het (culturele) verweer heeft gehonoreerd of heeft verworpen. In bijlage VIII zijn de gevoerde culturele verweren door de verdediging en de beoordeling daarvan door de rechter terug te vinden. Ook wordt in dit hoofdstuk gekeken welke mogelijkheden de rechter heeft om bij de strafftoemeting (eventueel) rekening te houden met de culturele achtergrond van het gepleegde delict.

5.1 Beoordeling bewijsverweer

Wanneer de verdediging tijdens het onderzoek ter terechtzitting verweer voert moet de rechter daarover beraadslagen en beslissen.¹⁴³ In art. 358 lid 3 Sv wordt bepaald, dat de rechter, bij verwerping van een verweer, zijn beslissing uitdrukkelijk in het vonnis moet opnemen. Volgens art. 359 Sv lid 2 moet de rechter zijn beslissing met redenen omkleden.

In lid 3 van art. 358 Sv worden bewijsverweren niet genoemd en deze kunnen dus ongemotiveerd terzijde worden geschoven.¹⁴⁴ De rechter hoeft niet (door een extra motivering) uit te leggen waarom het feitenontkennende verweer niet kon slagen.¹⁴⁵ Wanneer een bewijsverweer slaagt leidt dit tot vrijspraak.¹⁴⁶

In de zestig bestudeerde strafzaken is door de verdediging dertien keer een bewijsverweer gevoerd.¹⁴⁷ Een keer werd in het bewijsverweer aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict.¹⁴⁸ De rechter heeft alle dertien bewijsverweren verworpen.¹⁴⁹

Voorbeeld¹⁵⁰

Een Turkse verdachte had samen met anderen een vijftienjarig Turks meisje meegenomen naar een woning, waar tegen haar wil in een dienst volgens de Syrisch-orthodoxe ritus plaatshad. Tijdens de dienst werd het huwelijk tussen de verdachte en het meisje gesloten. De raadsman voerde aan dat vanwege de Syrisch-orthodoxe ritus een geldig huwelijk was gesloten tussen de verdachte en het meisje. De raadsman doelde hiermee op het vierde lid van art. 281 Sr. waarin wordt bepaald dat

¹⁴¹ <http://www.art1.nl/artikel/4395-Moet_Vrouwe_Justitia_blind_zijn_voor_de_cultuur> ; Bovens, 2003, p. 1.

¹⁴² De definitie van een cultureel delict is terug te vinden in paragraaf 2. In hoofdstuk 3 is de definitie van een cultureel verweer terug te vinden, en de culturele verweren die door de verdediging in de zestig bestudeerde strafzaken zijn gevoerd.

¹⁴³ Knigge, 2001, p. 196.

¹⁴⁴ Janssen & Malewicz, 2006, p. 163.

¹⁴⁵ Knigge, 2001, p. 196. ; Janssen & Malewicz, 2006, p. 163-164. Er zijn uitzonderingen, namelijk wanneer het bewijsverweer een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt is. Wanneer een bewijsverweer uitdrukkelijk en goed wordt voorgedragen, dan moet de rechter daarop gemotiveerd beslissen volgens art. 359 lid 2, tweede volzin Sv. De Hoge Raad heeft bepaald (HR 11 april 2006, NJ 2006, 393) dat een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt een standpunt is dat duidelijk, door argumenten geschraagd en voorzien van ondubbelzinnige conclusie, naar voren is gebracht, en schriftelijk moet zijn vastgelegd.

¹⁴⁶ Art. 352 lid 1 Sv.

¹⁴⁷ In zeven gevallen was het bewijsverweer een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt. In vier strafzaken is niet te achterhalen of het bewijsverweer een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt is. In deze strafzaken is alleen terug te vinden dat er door de verdediging een bewijsverweer is gevoerd. In de overige twee gevallen was geen sprake van een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt.

¹⁴⁸ In bijlage II is terug te vinden in welke strafzaken er een cultureel verweer is gevoerd en wat voor een soort verweer dit was. De inhoud van dit verweer is terug te vinden in bijlage VIII.

¹⁴⁹ In bijlage XII.1 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van de bewijsverweren door de rechter.

¹⁵⁰ Siesling, 2006, p. 168.

*indien de schaker met de weggevoerde een huwelijk heeft gesloten, geen veroordeling plaats heeft dan nadat de nietigheid van het huwelijk is uitgesproken. De raadsman wilde hier mee aantonen dat het betreffende Syrisch-orthodoxe huwelijk geldig was, zodat de rechter de verdachte niet kon veroordelen. De Hoge Raad oordeelde dat art. 281 lid 4 Sr doelt op een huwelijk naar geldend Nederlands recht en verwierp het beroep.*¹⁵¹

5.2 Beoordeling kwalificatieverweer

Zoals ook in hoofdstuk 3 is aangegeven gaat het in dit onderzoek om twee 'soorten' kwalificatieverweren. De 'echte' kwalificatieverweren en de bewijsverweren waarin de verdediging opkomt tegen een juridische kwalificatie. Omdat de verweren aan de hand van het beslismodel van art. 350 Sv worden behandeld worden eerst de bewijsverweren waarin de verdediging opkomt tegen de juridische kwalificatie besproken.

In de zestig bestudeerde strafzaken is door de verdediging veertien keer een 'kwalificatieverweer'¹⁵² gevoerd.¹⁵³ Drie keer werd in het 'kwalificatieverweer' aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict.¹⁵⁴ De rechter heeft het 'kwalificatieverweer' alle keren verworpen.¹⁵⁵

*Voorbeeld*¹⁵⁶

*Een Afghaans meisje werd in een weiland gewurgd teruggevonden. Haar ouders werden als verdachten aangemerkt. Zij zouden hun dochter gedood hebben omdat deze er te westerse opvattingen op na hield en ontmaagd was door haar vriendje. De rechtbank in Dordrecht en het gerechtshof beschouwden de vader als hoofdverdachte. De moeder werd vanwege medeplegen vervolgd en berecht. De raadsman van de moeder voerde aan dat het Hof Den Haag niet uit de bewijsmiddelen heeft kunnen afleiden dat de moeder als medepleger van de moord kan worden beschouwd, omdat uit diezelfde bewijsmiddelen duidelijk wordt dat de moeder zich in een ondergeschikte positie bevond ten opzichte van haar man en diens broer. De Hoge Raad oordeelde dat de vaststelling van het hof, dat de moeder als medepleger kan worden beschouwd niet onbegrijpelijk is. Volgens de Hoge Raad heeft het hof de grond voor medeplegen vooral gezien in het gegeven dat de moeder is meegereden in de auto waarin het slachtoffer naar de woning (van de grootmoeder) werd gebracht waar de moord werd voltrokken, en waarvan de moeder de sleutel bezat.*¹⁵⁷

Over een ander cultureel 'kwalificatieverweer' (geen voorbedachten rade) oordeelde de rechter dat uit de bewijsmiddelen af was te leiden dat er wel sprake was van voorbedachten rade. In één strafzaak is de beoordeling van de rechter over het 'kwalificatieverweer' niet terug te vinden in het arrest.¹⁵⁸

Uit art. 358 lid 3 Sv jo. art. 359 lid 2 Sv blijkt dat verwerping van een kwalificatieverweer door de rechter moet worden gemotiveerd. Wanneer een kwalificatieverweer slaagt, leidt dit tot ontslag van rechtsvervolging.¹⁵⁹

In de zestig bestudeerde strafzaken is vier keer een kwalificatieverweer gevoerd. In alle vier de kwalificatieverweren werd aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict.¹⁶⁰ De rechter heeft het kwalificatieverweer drie keer geaccepteerd.¹⁶¹

¹⁵¹ HR 2 juli 1990, NJ 1991,110

¹⁵² Omdat er juridisch gezien sprake is van een bewijsverweer, plaats ik dit kwalificatieverweer tussen aanhalingstekens.

¹⁵³ In drie gevallen was het 'kwalificatieverweer' een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt. In zes strafzaken is niet te achterhalen of het 'kwalificatieverweer' een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt is. In deze strafzaken is alleen terug te vinden dat er door de verdediging een 'kwalificatieverweer' is gevoerd. In de overige vier gevallen was er geen sprake van een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt

¹⁵⁴ In bijlage II is terug te vinden in welke strafzaken er een cultureel verweer is gevoerd en wat voor een soort verweer dit was. De inhoud van dit verweer is terug te vinden in bijlage VIII.

¹⁵⁵ In bijlage XII.2 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van de 'kwalificatieverweren' door de rechter.

¹⁵⁶ Siesling, 2006, p. 178.

¹⁵⁷ Hr 14 oktober 2003, LJN AJ1457

¹⁵⁸ In bijlage VIII is de beoordeling van alle culturele verweren door de rechter terug te vinden.

¹⁵⁹ Art. 352 lid 2 Sv.

¹⁶⁰ In bijlage II is terug te vinden in welke strafzaken er een cultureel verweer is gevoerd en wat voor een soort verweer dit was. De inhoud van dit verweer is terug te vinden in bijlage VIII.

*Voorbeeld*¹⁶²

*Een uit Turkije afkomstige verdachte had samen met zijn broer en twee anderen een meisje op wie hij verliefd was, ontvoerd. Hij wilde op die manier het meisje dwingen om met hem te trouwen. Volgens de verdachte was het 'in Turkije normaal dat een man zich op die manier verzekert van het bezit van een vrouw.' Hij had verder aangevoerd dat het volgens Moslimse begrippen zo was dat indien een jongen en een meisje een bepaalde tijd samen zijn, zij met elkaar moeten trouwen. Hij had ter terechtzitting verklaard: 'als ze (een jongen en een meisje) namelijk bij elkaar zijn geweest, wordt een meisje niet meer door andere Turkse jongens geaccepteerd. Je hoeft daarvoor geen geslachtsgemeenschap met haar te hebben gehad.' Het punt van geslachtsgemeenschap was in deze zaak van doorslaggevend belang en speelde daarom een kwalificatieprobleem. Bezit uit de delictomschrijving moet zodanig worden opgevat, dat de dader heeft gehandeld met als naaste doel het met de weggevoerde vrouw hebben van vleselijke gemeenschap. De Hoge Raad was van oordeel dat het hof uit de bewijsmiddelen niet kon afleiden dat de verdachte het oogmerk had om zich het bezit van de vrouw te verzekeren. De bedoeling van de verdachte met het ontvoeren van het meisje was niet om seks met haar te hebben, maar om een huwelijk af te dwingen.*¹⁶³

In de andere twee culturele verweren die door de rechter werden geaccepteerd (de verdediging voerde aan dat het handelen van de verdachte werd beschermd door art. 9 EVRM), oordeelde de rechter dat de Opiumwet buiten toepassing diende te blijven omdat in deze gevallen aan de bescherming van de godsdienstvrijheid het grootste gewicht moest worden toegekend.

De rechter heeft het kwalificatieverweer ook één keer verworpen.

Voorbeeld

*Een Turkse jongen heeft een meisje tegen haar wil geschaakt. De raadsman van de verdachte voerde aan dat het belangrijkste oogmerk van de verdachte was het afdwingen van een huwelijk, niet de seks met het meisje. Het hof verklaarde dat onder het oogmerk om zich haar bezit in of buiten echt te verzekeren' ook het aangaan van een huwelijk wordt verstaan. Uit de bewijsmiddelen viel af te leiden dat de verdachte een huwelijk met het meisje wilde afdwingen. Het hof verwierp het verweer.*¹⁶⁴

5.3 Beoordeling rechtvaardigingsgrond

Uit art. 358 lid 3 Sv jo. art. 359 lid 2 Sv blijkt dat een beroep op een rechtvaardigingsgrond gemotiveerd moet worden verworpen. Wanneer een beroep op een rechtvaardigingsgrond slaagt leidt dit tot ontslag van rechtsvervolging.¹⁶⁵

5.3.1 Beoordeling van een beroep op noodweer

Noodweer art. 41 lid 1 Sr

Niet strafbaar is hij die een feit begaat, geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding.

Voor een geslaagd beroep op noodweer moet er voldaan zijn aan de volgende voorwaarden:¹⁶⁶

1. ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding

Verdediging is alleen toegelaten tegen een aanranding die aan de gang is op het moment dat de verdediging wordt ingezet.¹⁶⁷ De enkele vrees voor een aanranding is onvoldoende om een verdediging te rechtvaardigen.¹⁶⁸ Wil de verdediging tegen een aanval gerechtvaardigd zijn, dan moet

¹⁶¹ In bijlage XII.3 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van de kwalificatieverweren door de rechter.

¹⁶² Siesling, 2006, p. 167.

¹⁶³ HR 27 februari 1990, NJ 1991, 109.

¹⁶⁴ In bijlage VIII is de beoordeling van alle culturele verweren door de rechter terug te vinden.

¹⁶⁵ Art. 352 lid 2 Sv.

¹⁶⁶ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 70.; Art. 41 lid 1 Sr.

¹⁶⁷ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 70.

¹⁶⁸ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 71.

de aanranding niet alleen ogenblikkelijk zijn, maar ook wederrechtelijk.¹⁶⁹ Tegen rechtmatige aanrandingen is geen verdediging toegestaan.¹⁷⁰

2. lijf, eerbaarheid of goed

De opsomming van art. 41 lid 1 Sr is limitatief. Dit betekent dat er geen uitbreiding van de wettelijke opsomming mogelijk is.¹⁷¹ Alleen de verdediging van lijf, eerbaarheid of goed kan dus een beroep op noodweer opleveren. Onder eerbaarheid wordt seksuele eerbaarheid verstaan.¹⁷²

3. geboden en noodzakelijke verdediging

Bij noodweer moeten de eisen van subsidiariteit en proportionaliteit in acht worden genomen. De subsidiariteits eis houdt in dat bij het afweren van de aanval het minst ernstige middel moet worden gekozen.¹⁷³ Ook moet het gebruikte geweld ter verdediging passend zijn, de proportionaliteit. Er moet evenredigheid bestaan tussen het doel (afweren van de aanval) en de middelen (manier waarop het afweren gebeurt).¹⁷⁴

In de bestudeerde strafzaken is door de verdediging vijf keer een beroep gedaan op de rechtvaardigingsgrond noodweer. Twee keer werd de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwerkt in dit verweer.¹⁷⁵ De rechter heeft het beroep op noodweer drie keer verworpen en twee keer geaccepteerd.¹⁷⁶

Het beroep op noodweer waarin aansluiting werd gezocht met de culturele achtergrond van het delict is één keer geaccepteerd door de rechter.

Voorbeeld¹⁷⁷

In april 2000 vond een confrontatie plaats tussen twee families waar al jarenlang een bloedvete¹⁷⁸ tussen heerste. Leden van de familie C. bevonden zich plotseling in de straat van de familie I. Er volgde een schietpartij tussen leden van de beide families met als resultaat twee doden en een lichtgewonde aan de kant van de familie C. en twee gewonden aan de kant van familie I. De raadsman van een van de familieleden van de familie I. deed een beroep op noodweer. Het hof accepteerde dit verweer. Het hof achtte aannemelijk dat de verdachte als gevolg van de bloedvete in angst had geleefd. De ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding zag het hof in het feit dat vier leden van de familie C. in een auto in de onmiddellijke omgeving van de woning van leden van de familie van de verdachte waren gesignaleerd. Bovendien was hoogstwaarschijnlijk één van de leden van familie C. in het bezit van een vuurwapen. Volgens het hof was het door de verdachte gehanteerde geweld (het lossen van een schot) proportioneel, gelet op de bewapening van minstens één van de leden van de familie C., met een vuurwapen, de afstand tussen de verdachte en de gewapende man, de tussen de leden van de families bestaande bloedvete, en de komst van de leden van de familie C. naar de woonplaats van de familie van de verdachte. Het hof oordeelde dat eveneens was voldaan aan het vereiste van subsidiariteit, omdat het aannemelijk achtte dat de verdachte, hoewel hij een auto bestuurde, vanuit stilstand niet snel genoeg kon vluchten om aan het gebruik van vuurwapens te ontsnappen.¹⁷⁹

Het andere beroep op noodweer waarin aansluiting werd gezocht met de culturele achtergrond van het gepleegde delict werd door de rechter verworpen.¹⁸⁰

¹⁶⁹ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 71.

¹⁷⁰ Bijvoorbeeld een (rechtmatige) aanhouding door een opsporingsambtenaar.

¹⁷¹ <www.encyclo.nl/begrip/limitatief>

¹⁷² Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 71.

¹⁷³ Siesling, 2006, p. 188.

¹⁷⁴ Siesling, 2006, p. 188.; Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 73.

¹⁷⁵ In bijlage II is terug te vinden in welke strafzaken er een cultureel verweer is gevoerd en wat voor een soort verweer dit was. De inhoud van dit verweer is terug te vinden in bijlage VIII.

¹⁷⁶ In bijlage XII.4 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van de rechtvaardigingsgrond noodweer door de rechter.

¹⁷⁷ Siesling, 2006, p. 192-194.

¹⁷⁸ Een bloedwraakmoord kan leiden tot nog een dode die ook weer gewroken moet worden. Dit wordt ook wel een bloedvete ofwel een wraakneming zonder einde, genoemd

¹⁷⁹ Hof Arnhem 12 juni 2002, L/JN AE4029

¹⁸⁰ In bijlage VIII is de beoordeling van alle culturele verweren door de rechter terug te vinden.

Voorbeeld

De verdachte had tegen zijn nicht gezegd: 'ga weg of ik steek je over hoop', omdat hij bang was voor de magische krachten waarover zijn nicht zou beschikken. Volgens de advocaat was dat in de ogen van de verdachte geen bedreiging, maar noodweer. De Hoge Raad verwierp het verweer van de verdachte met de overweging dat het optreden van zijn nicht niet zodanig bedreigend was voor de verdachte dat het kon worden aangemerkt als een 'ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding' in de zin van art. 41 Sr.¹⁸¹

5.4 Beoordeling schulduitsluitingsgronden.

Uit art. 358 lid 3 Sv jo. art. 359 lid 2 Sv blijkt dat een beroep op een schulduitsluitingsgrond bij verwerping door de rechter moet worden gemotiveerd. Wanneer een beroep op een schulduitsluitingsgrond slaagt leidt dit tot ontslag van rechtsvervolging.¹⁸²

5.4.1 Beoordeling van een beroep op noodweerexces

Noodweerexces art. 41 lid 2 Sr

Niet strafbaar is de overschrijding van de grenzen van noodzakelijke verdediging, indien zij het onmiddellijk gevolg is geweest van een hevige gemoedsbeweging, door de aanranding veroorzaakt.

Voor een geslaagd beroep op noodweerexces moet er sprake zijn van een noodweersituatie. Er moet sprake zijn van een ogenblikkelijke en wederrechtelijke aanranding van lijf, eerbaarheid of goed en tegen de aanranding moet verdediging noodzakelijk zijn (subsidiariteit).¹⁸³ Als in zo'n geval de proportionaliteit wordt overschreden, kan er sprake zijn van noodweerexces.¹⁸⁴

In de bestudeerde strafzaken is door de verdediging twee keer een beroep gedaan op noodweerexces. In beide verweren is geen aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict. De rechter heeft het beroep op noodweerexces in beide zaken verworpen.¹⁸⁵ Omdat er in beide strafzaken geen sprake is van een cultureel verweer, zal de beoordeling van de verweren verder niet inhoudelijk worden besproken.

5.4.2 Beoordeling van een beroep op psychische overmacht

Psychische overmacht art. 40 Sr

Niet strafbaar is hij die een feit begaat waartoe hij door overmacht is gedrongen.

De wetgever heeft zich weinig moeite getroost om in de wet aan te geven waar het bij de strafuitsluitingsgrond overmacht precies om draait. Op geen enkele wijze wordt in de wetstekst duidelijk wat 'overmacht' betekent.¹⁸⁶ Aan dit begrip is inhoud gegeven in de jurisprudentie. In de jurisprudentie is de volgende omschrijving voor psychische overmacht ontwikkeld: een toestand waaraan de verdachte redelijkerwijs geen weerstand had kunnen en behoren te bieden aan een van buiten komende drang.¹⁸⁷

Evenals bij een beroep op een rechtvaardigingsgrond gelden hier de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. De subsidiariteit eist dat de psychische druk van zodanige aard en van zodanig gewicht is dat hierdoor de wilsvrijheid wordt aangetast.¹⁸⁸ Het gaat dan om de vraag of er aan een bepaalde druk mag worden toegegeven of niet.¹⁸⁹ Een beroep op psychische overmacht moet ook de toets van proportionaliteit doorstaan.¹⁹⁰ Er wordt dan vooral gekeken naar de verhouding tussen de

¹⁸¹ HR 18 september 1989, NJ 1990,291

¹⁸² Art. 352 lid 2 Sv.

¹⁸³ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 71.; paragraaf 5.3.1.

¹⁸⁴ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 71.

¹⁸⁵ In bijlage XII.5 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van de schulduitsluitingsgrond noodweerexces door de rechter.

¹⁸⁶ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 77.

¹⁸⁷ HR 17 november 1987, NJ 1988, 809

¹⁸⁸ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 78.

¹⁸⁹ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 78.

¹⁹⁰ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 79.

uitgeoefende druk en het gepleegde delict. Als er een minder ingrijpende of zelfs een legale mogelijkheid bestaat om zich te onttrekken aan een lastige situatie, moet men die weg bewandelen.¹⁹¹

De eisen van proportionaliteit en subsidiariteit worden bij een schulditsluitingsgrond minder streng gehanteerd dan bij een rechtvaardigingsgrond.¹⁹² Bij schulditsluitingsgronden gaat het namelijk om de vraag of er sprake is van verwijtbaarheid bij de individuele dader, waardoor er meer ruimte is om persoonlijke factoren mee te wegen.¹⁹³ Bij een rechtvaardigingsgrond wordt er gekeken naar wat een redelijk persoon onder vergelijkbare omstandigheden zou doen.¹⁹⁴

In de bestudeerde strafzaken is door de verdediging tweeëntwintig keer een beroep gedaan op psychische overmacht. Vijftien keer werd de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwerkt in het beroep op psychische overmacht.¹⁹⁵ De rechter heeft alle verweren verworpen.¹⁹⁶

Voorbeeld

*De verdachte heeft op een school een pistool leeg geschoten. Doelwit was de ex-vriend van verdachtes zusje. De raadsman heeft aangevoerd dat de verdachte niet strafbaar is voor de bewezenverklaarde delicten, omdat hij onder zodanige druk stond ten tijde van de delicten dat hij niet in staat was zijn wil in vrijheid te bepalen, zodat hem zijn handelen niet kan worden toegerekend. Hiertoe had de raadsman aangevoerd dat de verdachte onder zware druk stond vanuit zijn familie, vanuit de Turkse gemeenschap en vanuit zijn oorspronkelijke Turkse cultuur en dat verdachte onder deze intense druk heeft geschoten op het slachtoffer, waarbij tevens vier andere personen zijn getroffen. De rechtbank erkende dat de verdachte onder grote druk had gehandeld. Dit bracht echter niet met zich mee dat het handelen onvermijdelijk was en de verdachte niet kon worden verweten. Volgens de rechtbank was het niet de vraag of de aanwezigheid van een eerwraakmotief moest leiden tot een zwaardere of lichtere straf, maar of dat eerwraakmotief en de daarmee verband houdende factoren de verdachte zozeer onder druk hadden gezet dat hij daaraan niet redelijkerwijs weerstand had kunnen en behoren te bieden. Van de verdachte kon en mocht meer weerstand worden verwacht tegen de op hem liggende druk. Ook had de verdachte zeer disproportioneel gehandeld door te schieten. De rechtbank verwierp dan ook het verweer.*¹⁹⁷

De meeste beroepen op psychische overmacht (elf) werden verworpen op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. De rechter achtte niet aannemelijk geworden dat er sprake was van een zodanige druk dat de verdachte daaraan in redelijkheid geen weerstand kon bieden. Ook handelden de verdachten disproportioneel. Zij hadden andere (minder ingrijpende) mogelijkheden zoals hulp zoeken bij derden, buiten beschouwing gelaten. De overige drie beroepen werden verworpen omdat dergelijke gedragingen niet in onze maatschappij geaccepteerd worden (generaal preventie werking) en omdat de rechter zich verenigde met de rapporten van de deskundige, en het beroep op psychische overmacht daarom verwierp.¹⁹⁸

Ook uit de interviews met de rechters blijkt dat psychische overmacht in culturele strafzaken niet (snel) zal worden aangenomen.

Respondent 4

Bij psychische overmacht moet er geen vrijheid van beslissen zijn om iets anders te doen. Dan moet het nogal gek gaan. Van eerwraak kun je zeggen dat het cultureel bepaald is, maar je kan niet hard maken dat er nooit een moment is om naar de politie te gaan en zeggen: 'die dreiging is er.' Dan wordt je misschien wel verstoet door je familie, maar dan maak jij de keuze om dat niet te doen. De keuze om het te doen is vaak zwaarder dan de keuze om het niet te doen. Dus daar (een geslaagd beroep op psychische overmacht) kom je nooit. Je moet geen enkel inzicht van vrijheid of handelen meer hebben. Dat is vrijwel ondenkbaar.

¹⁹¹ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 79.

¹⁹² Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 79.

¹⁹³ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 79. ; Siesling, 2006, p. 199.

¹⁹⁴ Siesling, 2006, p. 199.

¹⁹⁵ In bijlage II is terug te vinden in welke strafzaken er een cultureel verweer is gevoerd en wat voor een soort verweer dit was. De inhoud van dit verweer is terug te vinden in bijlage VIII.

¹⁹⁶ In bijlage XII.6 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van de schulditsluitingsgrond psychische overmacht door de rechter.

¹⁹⁷ Rb 's-Hertogenbosch 13 februari 2001, LJN AA9954.

¹⁹⁸ In bijlage VIII is de beoordeling van alle culturele verweren door de rechter terug te vinden.

Respondent 5

En ik kan me voorstellen dat je zegt het kan wel zo zijn dat je vanuit jouw culturele achtergrond eerwraak moet plegen, maar je bent hier in Nederland. Dus je hebt je wel aan te passen. Je hebt je zodanig aan te passen aan de Nederlandse wetgeving, hoewel je eer is aangetast, mag je dit niet doen. Ik heb nog nooit gehoord van een zodanige familiedruk dat een strafuitsluitingsgrond is geaccepteerd. Ik denk niet dat we in dit land snel zullen aannemen dat je je niet aan een dergelijke druk kon onttrekken.

Uit de afgenomen interviews blijkt dat rechters uiterst terughoudend zijn met het accepteren van een strafuitsluitingsgrond in een culturele strafzaak. De rechters zijn bang dat het accepteren van een dergelijk beroep een verkeerd signaal afgeeft. Het moet duidelijk zijn dat dergelijk gedrag niet in Nederland wordt geaccepteerd.

5.4.3 Beoordeling van een beroep op ontoerekenbaarheid.

Ontoerekenbaarheid art. 39 Sr

Niet strafbaar is hij die een feit begaat, dat hem wegens de gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens niet kan worden toegerekend.

Bij het bepalen van de toerekenbaarheid speelt het oordeel van gedragdeskundigen een grote rol, hoewel het uiteindelijke oordeel juridisch van aard is en door de strafrechter wordt geveld.¹⁹⁹ Elke abnormale toestand van de geestvermogens kan onder de term 'gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens' vallen. Het gaat niet om de specifieke stoornis maar om het oordeel van de rechter of de invloed van de stoornis of van het gebrek, ten tijde van het begaan van het strafbare feit zo groot was, dat de wil van de dader niet meer in vrijheid is gevormd.²⁰⁰

De rechter stelt drie vragen voordat hij het beroep op toerekenbaarheid accepteert of verwerpt:

1. Was er ten tijde van het begaan van het strafbare feit sprake van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens? 2. Zo ja, is er sprake van een causaal verband tussen de stoornis en het strafbare feit? 3. Zo ja, in hoeverre is de gedraging de verdachte toe te rekenen?²⁰¹ De eerste vraag wordt beantwoord door de gedragsdeskundige, de tweede en de derde vraag door de rechter.²⁰²

De beslissing van volledige ontoerekenbaarheid wordt zelden genomen. Slechts bij ernstige afwijkingen die het strafbare feit in overwegende mate hebben veroorzaakt, kan volledige ontoerekenbaarheid worden aangenomen.²⁰³ Vaak is wel sprake van een verminderende toerekening, waardoor de verdachte een lagere straf krijgt opgelegd. Meestal komt de invloed van de psychische afwijking tot uitdrukking in de straftoemeting: de verdachte wordt voor zijn gedraging verantwoordelijk gehouden, maar de stoornis speelt een strafverminderende rol.²⁰⁴

In de bestudeerde strafzaken is twee keer een beroep gedaan op ontoerekenbaarheid c.q. psychische overmacht. In beide verweren werd aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict.²⁰⁵ De rechter heeft beide verweren verworpen.²⁰⁶

Voorbeeld

Twee vrouwen hadden een bruaritueel (de Antilliaanse variant van voodoo) op een vijfjarig meisje uitgevoerd omdat zij dachten dat het kind zou lijden aan een boze geest die uitgedreven moest worden. De raadsman van de moeder van het slachtoffer voerde ter terechtzitting aan dat de

¹⁹⁹ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 85. ; Sielsing, 2006, p. 222.

²⁰⁰ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 84.

²⁰¹ Jorg & Kelk, 2001, p. 137.; De Hullu, 2009, p. 338-339.

²⁰² De Hullu, 2009, 339-340. ; Siesling & Ten voorde, 2009, p. 62.

²⁰³ De Hullu, 2009, p. 344.

²⁰⁴ De Hullu, 2009, 341. ; Siesling, 2006, p. 223

²⁰⁵ In bijlage II is terug te vinden in welke strafzaken er een cultureel verweer is gevoerd en wat voor een soort verweer dit was. De inhoud van dit verweer is terug te vinden in bijlage VIII.

²⁰⁶ In bijlage XII.7 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van de schulduitsluitingsgrond ontoerekenbaarheid door de rechter.

*verdachte had gehandeld conform haar geloof en culturele achtergrond, en dat in redelijkheid niet van verdachte viel te verwachten dat zij zich anders zou hebben gedragen. Verder voerde de raadsman aan dat de handelingen die de verdachte had verricht, gericht waren op het redden van haar dochter en dat deze handelingen vanuit haar culturele achtergrond volledig te begrijpen waren. De rechtbank verwierp het verweer van de raadsman. De rechtbank achtte niet aannemelijk geworden dat er sprake was van een zodanige (van buiten komende) druk waaraan verdachte in redelijkheid geen weerstand had kunnen bieden. De verdachte had de verweten gedragingen langere tijd verricht en was er door verschillende mensen op gewezen dat medische zorg nodig was. Uit de conclusie van het rapport van het PBC bleek dat de verdachte de ongeoorloofdheid van haar gedrag (zij het in mindere mate) had kunnen inzien. De rechtbank was dan ook van oordeel dat in redelijkheid verwacht kon worden dat verdachte weerstand kon bieden aan haar bijgeloof voortkomende uit haar culturele en geloofsachtergrond en dat zij daarmee de verweten gedragingen na had gelaten.*²⁰⁷

Het andere beroep op ontoerekenbaarheid waarin aansluiting werd gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict verwierp de rechter omdat de gedraging de verdachte wel toe te rekenen was, omdat van deze meer weerstand mocht worden verwacht tegen de op hem liggende druk.²⁰⁸

5.4.4 Beoordeling van een beroep op afwezigheid van alle schuld (avas)

De Hoge Raad honoreert rechtsdwaling slechts in die gevallen, waarin gehandeld moet zijn op (juridisch) advies van een deskundig te achten autoriteit, welk advies moet zijn verstrekt door een persoon of een instantie, aan wie zodanig veel gezag valt toe te kennen, dat de betrokkene in redelijkheid op de deugdelijkheid daarvan heeft mogen vertrouwen.²⁰⁹

In de bestudeerde strafzaken is één keer een beroep gedaan op avas. De culturele achtergrond van het gepleegde delict is terug te vinden in dit verweer.²¹⁰ De rechter heeft het beroep op avas verworpen.²¹¹

Voorbeeld

*Een Angolese vrouw stond in maart 2008 terecht wegens zware mishandeling van haar pleegzoon. Zij verklaarde dat het in Angola normaal is dat kinderen worden geslagen. De advocaat deed een beroep op rechtsdwaling. Hij stelde dat de vrouw die nog maar net in Nederland was, niet op de hoogte was van de Nederlandse regels van de ouderlijke tucht. De Hoge Raad verwierp het verweer omdat het geen steun vond in het recht en niet kon worden aanvaard. De Hoge Raad stelde dat voor het slagen van een beroep op afwezigheid van alle schuld wegens dwaling ten aanzien van de wederrechtelijkheid van het bewezenverklaarde feit, vereist is dat aannemelijk is dat de verdachte heeft gehandeld in een verontschuldigbare onbewustheid ten aanzien van de ongeoorloofdheid van de hem verweten gedraging. In het verweer van de verdediging was niet aangevoerd waarom verdachte meende en mocht menen dat deze gedragingen volgens Nederlands recht geoorloofd waren.*²¹²

5.5 Beoordeling strafmaatverweren

De rechter heeft geen algemene motiveringsplicht bij strafmaatverweren.²¹³ Strafmaatverweren vinden hun weerlegging in de verplichte strafmaatmotivering.²¹⁴ De persoonlijke omstandigheden van de verdachte (die in het strafmaatverweer worden aangedragen), komen aan de orde bij het bepalen van

²⁰⁷ Rechtbank Groningen 17 juli 2003, LJN AH9935.

²⁰⁸ In bijlage VIII is de beoordeling van alle culturele verweren door de rechter terug te vinden.

²⁰⁹ HR 13 december 1960, NJ 1961, 416. ; Kelk, 2001, p. 221.

²¹⁰ In bijlage II is terug te vinden in welke strafzaken er een cultureel verweer is gevoerd en wat voor een soort verweer dit was. De inhoud van dit verweer is terug te vinden in bijlage VIII.

²¹¹ In bijlage XII.8 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van de buitenwettelijke schuldsluitingsgrond avas door de rechter.

²¹² HR 25 maart 2008, LJN BC4205.

²¹³ Art. 358 lid 3 Sv.; Janssen & Malewicz, 2006, p. 163-164. Behalve wanneer het strafmaatverweer een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt is. Wanneer een strafmaatverweer uitdrukkelijk en goed wordt voorgedragen, dan moet de rechter daarop gemotiveerd beslissen. Art. 359 lid 2, tweede volzin Sv. Zie ook paragraaf 5.1 voetnoot 4.

²¹⁴ Boksem, 2003, p. 91.

de strafmaat.²¹⁵ De rechter is in de straftoemeting vrij in het laten meewegen wat hij belangrijk acht. De door de verdediging aangevoerde persoonlijke omstandigheden kunnen dus door de rechter achterwege worden gelaten, of in strafverzwarende of strafverminderende zin worden meegenomen.²¹⁶

In zeven van de zestig bestudeerde strafzaken voerde de verdediging persoonlijke omstandigheden aan in een strafmaatverweer. In twee strafmaatverweren waren deze persoonlijke omstandigheden cultureel bepaald.²¹⁷ In de bestudeerde strafzaken is de inhoud van de strafmaatverweren slechts summier weergegeven. In vier gevallen wordt er slechts vermeld dat door de verdediging een strafmaatverweer is gevoerd. Omdat geen van de strafmaatverweren een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt is, wordt in vijf strafzaken niet gemotiveerd waarom de rechter de culturele persoonlijke omstandigheden achterwege laat, of meeweegt bij de straftoemeting. De rechter heeft er twee keer voor gekozen om de aangevoerde persoonlijke omstandigheden niet mee te laten wegen in de straftoemeting. In een strafzaak gaat het om aangevoerde culturele persoonlijke omstandigheden.²¹⁸

*Voorbeeld*²¹⁹

*De verdachte heeft zijn vrouw doodgeschoten vóór een blijf-van-mijn-lif huis. Hij verdacht haar van vreemdgaan en kon dit niet verkroppen. De raadsman heeft strafvermindering aangevraagd op basis van het gegeven dat de verdachte een primitieve Turkse man was die niet in de Nederlandse samenleving was geïntegreerd omdat hij uitsluitend met Turkse mensen omging. Volgens de raadsman kon niet van de verdachte worden verwacht dat hij zijn aloude gewoonten in Nederland zomaar opzij zou zetten. De rechtbank is van oordeel dat dergelijke gevoelens in de Nederlandse rechtsorde op geen enkele wijze een rechtvaardiging kunnen vormen voor de toepassing van geweld en/of het ontnemen van een leven. Aan een dergelijk motief voor levensberoving kan ook geen enkele strafverminderende werking worden toegekend. In zoverre dient de op te leggen straf mede een generaal preventief doel.*²²⁰

In de andere strafzaak waar culturele persoonlijke omstandigheden werden aangevoerd door de verdediging, is onbekend of de rechter deze omstandigheden heeft meegewogen in de straftoemeting.²²¹

5.6 De straftoemeting

De rechter kan een straf opleggen die hij passend vindt. Komt de rechter tot een andere straf dan door de officier van justitie was geëist of waarvoor door de verdediging was gepleit dan moet de rechter volgens art. 359 lid 2 Sv motiveren waarom hij hiervan afwijkt.²²² Overigens zal iedere oplegging van een straf of maatregel op grond van art. 359 lid 2 en 5-7 moeten worden gemotiveerd.²²³ In bijlage II is terug te vinden welke straf de rechter per zaak heeft opgelegd.

Bij het bepalen van de straf moet de rechter de persoonlijke omstandigheden van de verdachte meewegen.²²⁴ In het kader van dit onderzoek zullen alleen de culturele persoonlijke omstandigheden behandeld worden. Culturele factoren die relevant kunnen zijn bij de straftoemeting zijn: duur verblijf in Nederland, de mate van deelname aan het maatschappelijke verkeer, beheersing van de Nederlandse taal, bezit van Nederlanderschap en de mate van aanpassing in de Nederlandse samenleving.²²⁵ Bij

²¹⁵ Schoep, 2008, p. 168. ; Siesling, 2006, p. 234.

²¹⁶ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 307. ; Siesling, 2006, p. 264.

²¹⁷ In bijlage II is terug te vinden in welke strafzaken er een cultureel verweer is gevoerd en wat voor een soort verweer dit was. De inhoud van dit verweer is terug te vinden in bijlage VIII.

²¹⁸ In bijlage XII.9 is een schematisch overzicht terug te vinden van de beoordeling van het strafmaatverweer door de rechter.

²¹⁹ Siesling, 2006, p. 204-205.

²²⁰ Met een generaal preventief doel wil de rechter andere personen afschrikken dezelfde strafbare gedraging te plegen. Rb. Dordrecht 30 december 1999, LJV AA4019.

²²¹ In bijlage VIII is de beoordeling van alle culturele verweren door de rechter terug te vinden.

²²² Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 307. ; In hoofdstuk 4.6 wordt een verklaring gegeven voor het feit dat de opgelegde straf door de rechter niet altijd overeenkomst met de eis van de officier van justitie.

²²³ Kronenberg en de Wilde, 2007, p. 307.

²²⁴ Siesling, 2006, p. 253. ; HR 10 december 1985, NJ 1986, 426.

²²⁵ Bovens, 2003, p. 4. Beroep op een strafuitsluitingsgrond wordt maar zelden door rechter gehonoreerd omdat men ervan uitgaat dat de verdachten in staat moeten worden geacht om aan de innerlijke en sociale druk weerstand te bieden en de hier geldende rechtsnormen te laten prevaleren. Om de hier geldende rechtsnormen

de straftoemeting is er ruimte om de culturele achtergrond van het gepleegde feit en de veroordeelde mee te wegen, bijvoorbeeld in de sfeer van verminderende en strafverzwarende omstandigheden, of bij het opleggen van alternatieve straffen of bijzondere voorwaarden.²²⁶ De rechter kan ook de gronden waarop het beroep op een strafuitsluitingsgrond is gedaan, laten meewegen in de straftoemeting.²²⁷ Het kan gaan om bijzondere omstandigheden van het geval die (net) geen strafuitsluitingsgrond opleverden, maar die het feit wel kleuren.

Uit de interviews met de rechters blijkt dat de straftoemeting het aangewezen moment is om culturele omstandigheden mee te wegen.

Vraag interview

Op welke manieren kan de rechter in het strafproces rekening houden met de culturele achtergrond van het gepleegde delict?

Respondent 3

(...) Bij de strafmaat. Het zit een beetje in de hoek van de invloed op de keuze vrijheid. Door je omgeving wordt bepaald gedrag bevorderd. En zoals bij eerwraak zaken, dan gaan we dat gedrag niet belonen. (...)

Respondent 4

(...) Bij de straftoemeting. Niet dat we dan alle begrip hebben, maar daar speelt het culturele aspect een rol. De vrijheid van handelen is beperkter dan anders. (...)

Verder zijn alle rechters van mening dat de culturele achtergrond van het gepleegde delict niet per definitie strafverminderend of strafverzwarend werkt. Per strafzaak wordt gekeken hoe, en of de culturele achtergrond van het gepleegde delict meegewogen dient te worden, en of dit in strafverminderende of strafverzwarende zin dient te gebeuren.

Uit de zestig bestudeerde strafzaken blijkt dat de rechter bij de straftoemeting het culturele aspect negen keer strafverzwarend heeft meegewogen.²²⁸

Voorbeeld

*De zus van de verdachte had een buitenechtelijke relatie. Hiermee bezoedelde zij de eer van de familie. Het was aan de verdachte om deze eer te redden. Hij maakte een afspraak met de minnaar van zijn zus. Tijdens deze afspraak schoot de verdachte de minnaar van zijn zus neer. De rechtbank is van oordeel dat een dergelijke vorm van eigenrichting binnen de in de Nederlandse samenleving geldende normen niet kan worden geaccepteerd. Door deze gruwelijke en onherroepelijke daad, welke in de wet met de zwaarst mogelijke straf wordt bedreigd, is de rechtsorde zeer ernstig geschokt.*²²⁹

In twee andere strafzaken woog de rechter het culturele aspect om dezelfde reden strafverzwarend mee.²³⁰ De rechter achtte ook hier iedere vorm van eigenrichting en daarmee ook conflicten als bijvoorbeeld bloed- en eerwraak binnen de Nederlandse samenleving volstrekt onacceptabel. In twee andere strafzaken oordeelde de rechter dat als de culturele achtergrond al strafverminderend zou kunnen werken, dit teniet werd gedaan door het belang van de generaalpreventieve werking van de straf.²³¹ Ook oordeelde de rechter in twee strafzaken dat motieven van moord gelegen in eerwraak een miskenning van het Nederlands recht waren.²³² In de overige twee strafzaken was de rechter van

te laten prevaleren, moeten de verdachten echter wel bekend kunnen zijn met die normen. Daar vloeit uit voort dat de duur van het verblijf in Nederland en de mate van acculturatie relevant zijn bij de strafuitsluitingsgronden en de straftoemeting.

²²⁶ Bovens, 2003, p. 5.

²²⁷ Siesling, 2006, 253. Zie bijvoorbeeld Rb. 's-Hertogenbosch 13 februari 2001, L/JN AA9954. De rechter oordeelde dat de zwaarte en de moeilijkheid van de keuze die verdachte moest maken niet kan leiden tot straffeloosheid. 'Deze speelt nog wel een rol bij de straftoemeting.'

²²⁸ In bijlage II is meer informatie over deze strafzaken terug te vinden.

²²⁹ Rb Middelburg 15 oktober 2003, L/JN AL9045.

²³⁰ Hof Arnhem 12 juni 2002, L/JN AE4026 en Hof Arnhem 12 juni 2002, L/JN AE4029.

²³¹ Hof Arnhem 5 september 2002, L/JN AE7332 en Hof Arnhem 5 september 2002, L/JN AE7333.

²³² Rb. Arnhem 11 november 2005, L/JN AU5991 en Hof 's-Gravenhage 23 juni 2005, L/JN AU0180. De rechter doelde hier (omdat het misdrijf was opgezet en aangekleed met eerwraak als motief) op het recht van de slachtoffers om hun leven in te richten op de wijze die zij verkiezen.

oordeel dat aangetaste eergevoelens op geen enkele wijze een rechtvaardiging kunnen vormen voor de toepassing van geweld en/of het ontnemen van het leven.²³³

De rechter heeft bij de straftoemeting het culturele aspect ook vier keer strafverminderend meegewogen.

Voorbeeld

De verdachte stond terecht voor het veelvuldig mishandelen en doden van haar dochtertje. Het slachtoffer zou behekst zijn geweest of een slechte geest hebben gehad. De rechtbank gaat er bij de strafopleggingen (in het voordeel van de verdachte) vanuit dat verdachtes handelen destijds (mede) is ingegeven door de gedachte dat er een spook, slechte ziel of bhut in het slachtoffer aanwezig was.²³⁴

De rechter heeft in twee andere strafzaken de culturele druk waar de verdachten onder stonden (om hun familie-eer te redden) in strafverminderende zin meegewogen bij de straftoemeting.²³⁵ Ook hield de rechter in een strafzaak in strafverminderende zin rekening met het isolement van de verdachte in de Nederlandse samenleving.²³⁶

De rechter heeft in twee strafzaken zowel in strafverzwarende- als in strafverminderende zin, rekening gehouden met de culturele aspecten bij de straftoemeting.

Voorbeeld

De verdachte heeft zijn broer vermoord omdat deze gedurende een lange periode, een intieme relatie onderhield met verdachtes echtgenote. Uit de bewijsmiddelen leidt de rechtbank af dat de verdachte zich heeft willen wreken. In verdachtes cultuur is eerwraak onder bepaalde omstandigheden geoorloofd. Dat geldt niet voor de Nederlandse rechtsorde. Onze rechtsorde vraagt voor moord onder deze omstandigheden om een langdurige gevangenisstraf, zoals ook door de officier van justitie gevorderd. (...) Uit het reclasseringsrapport blijkt dat de sociale omstandigheden van de verdachte ten tijde van het plegen van het feit ongunstig waren. Verdachte ging gebukt onder het feit dat zijn vrouw en kinderen steeds verder verwesteren en hij de grip op het gezin begon te verliezen.²³⁷

In de andere strafzaak woog de rechter bij de straftoemeting in strafverzwarende zin mee dat de verdachte handelde uit een eengerelateerd motief. De rechter woog echter in strafverminderde zin mee dat de verdachte niet de initiator van de daad was, maar onder druk stond van de familie.²³⁸

De rechter heeft in de zestig bestudeerde strafzaken bij de straftoemeting één keer een alternatieve straf, en een keer bijzondere voorwaarden opgelegd.

Voorbeeld

De verdachte heeft samen met zijn oudere broer zijn zusje vermoord. Het slachtoffer zou door haar gedrag de familie ten schande hebben gemaakt. De deskundige in de strafzaak verklaarde dat de verdachte in toekomstige relaties tegen dezelfde hindernissen zou oplopen, gelet op de zich star toeëigende normen en waarden van zijn culturele achtergrond en traditie. Om het recidivegevaar te beperken raadde de deskundige een behandeling aan en de maatregel tot plaatsing in een jeugdinrichting. In de jeugdinrichting zou de verdachte behandeld kunnen worden voor zijn gedragsproblematiek. Het is voor de verdachte belangrijk dat hij gedragsregels aanleert. De rechter nam deze conclusie over.²³⁹

In de andere strafzaak stelde de rechter de voorwaarde dat de verdachte zich niet meer met het Brua geloof zou inlaten.²⁴⁰

²³³ Rb. Dordrecht 30 december 1999, *LJN* AA4019 en Rb. Haarlem 9 mei 2001, *LJN* AB1503.

²³⁴ Rb.'s-Gravenhage 17 december 2007, *LJN* BC0775.

²³⁵ Rb. 's-Hertogenbosch 13 februari 2001, *LJN* AA9954 en Hof Leeuwarden 19 juni 2000, *LJN* AD8362.

²³⁶ Hof 's-Gravenhage 13 maart 2001, *LJN* AE0290. Met de term isolement doelde de rechter op het feit dat het slachtoffer niet geïntegreerd was in de Nederlandse samenleving (verdachte verbleef illegaal in Nederland) en dat hij totaal afhankelijk was van het slachtoffer.

²³⁷ Rechtbank Leeuwarden 31 mei 2005, *LJN* AT4973.

²³⁸ Rb. Dordrecht 24 juni 2004, *LJN* AP1791.

²³⁹ Hof Amsterdam 21 januari 2003, *LJN* AF5956.

²⁴⁰ Rb. Groningen 28 januari 2001, *LJN* AF3426.

Uit de bestudeerde strafzaken blijkt dat een beroep op een rechtvaardigingsgrond of een schulditsluitingsgrond in culturele strafzaken vrijwel nooit slaagt. De rechter verwerpt een cultureel verweer vrijwel altijd omdat het volgen van eigen culturele normen en waarden onacceptabel is, wanneer dat gepaard gaat met het plegen van (ernstige) strafbare feiten. De meeste beroepen op een strafuitsluitingsgrond falen omdat zij sneuvelen op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. De geïnterviewde rechters gaven aan dat zij in culturele strafzaken ook uiterst terughoudend zijn met het accepteren van een strafuitsluitingsgrond. De rechters zijn bang dat het accepteren van een dergelijk beroep een verkeerd signaal aan de maatschappij afgeeft. De rechters kunnen de culturele achtergrond van het gepleegde delict ook meewegen bij de straftoemeting. Dit kan zowel in strafverminderende als strafverzwarende zin. In de zestig bestudeerde strafzaken weegt de culturele achtergrond van het gepleegde delict over het algemeen strafverzwarend. De geïnterviewde rechters gaven echter aan dat cultuur niet per definitie strafverminderend of strafverzwarend weegt. Dit verschilt per strafzaak. Culturele factoren zoals de duur van het verblijf in Nederland en de mate van acculturatie zijn relevant bij de straftoemeting. Hoe korter men in Nederland verblijft, hoe meer ruimte er is voor een cultureel verweer.

HOOFDSTUK 6 CONCLUSIES

In dit hoofdstuk wordt een antwoord geformuleerd op de vraagstelling die in dit onderzoek centraal stond: welke culturele delicten zijn er de afgelopen veertig jaar in de Nederlandse jurisprudentie gedocumenteerd en hoe gaan de actoren in het strafrecht (advocaat, officier van justitie, rechter) om met de culturele achtergrond van het gepleegde delict? De centrale vraag valt uiteen in vier deelvragen/hoofdstukken. Deze zullen in dit hoofdstuk een voor een behandeld worden.

Culturele delicten in Nederland

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal: wat wordt verstaan onder een cultureel delict en welke culturele delicten zijn er de afgelopen veertig jaar in de Nederlandse jurisprudentie gedocumenteerd?

Een cultureel delict is een handeling van een lid van een minderheidscultuur, welke handeling volgens het rechtssysteem van de dominante cultuur een strafbaar feit vormt. Deze handeling wordt echter in de ogen van de groep waaruit de verdachte afkomstig is, gedoogd, geaccepteerd als normaal gedrag of zelfs aanbevolen onder bepaalde omstandigheden.²⁴¹ Uit de zestig voor deze scriptie bestudeerde strafzaken blijkt dat er vijf verschillende culturele delicten in de Nederlandse jurisprudentie voorkomen. Deze zijn: eengerelateerd geweld (35), bloedwraak (7), schaking (2) en delicten gepleegd onder invloed van winti of voodoo (11). Vijf strafzaken vielen niet onder een van deze culturele delicten. Deze strafzaken zijn ingedeeld in de categorie overig. In deze strafzaken is wel door een van de actoren een beroep gedaan op de culturele achtergrond van het gepleegde delict. Daarom is er voor gekozen om ook deze strafzaken in het onderzoek te behandelen.

De verdediging

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal: wat voor verweren voert de verdediging in een culturele strafzaak? Wordt in deze verweren aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict?

De verdediging maakt in culturele strafzaken gebruik van bewijsverweren, kwalificatieverweren, strafuitsluitingsgronden en strafmaatverweren. In sommige van deze verweren wordt aansluiting gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict. De verdediging voert een cultureel verweer wanneer zij van mening zijn dat de culturele achtergrond van het gepleegde delict tot strafvermindering of strafuitsluiting moet leiden, omdat het motief van de strafbare gedraging te vinden is in de verdachte zijn culturele achtergrond. Hiermee wordt bedoeld dat de verdachte handelde in overeenstemming met de voorschriften van zijn culturele achtergrond. In de zestig bestudeerde strafzaken heeft de verdediging één keer een cultureel bewijsverweer gevoerd, acht keer een cultureel kwalificatieverweer, drie keer een beroep gedaan op de rechtvaardigingsgrond noodweer waarin aansluiting werd gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict, achttien keer een beroep gedaan op een schulduitsluitingsgrond (waarvan tweentwintig keer een beroep op psychische overmacht) waarin aansluiting werd gezocht bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict en twee keer een cultureel strafmaatverweer gevoerd.

Het Openbaar Ministerie

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal: wat is de aanpak van het Openbaar Ministerie in culturele strafzaken? Bestaan er specifieke OM-aanwijzingen of vervolgingsrichtlijnen in culturele strafzaken? Zoekt het Openbaar Ministerie aansluiting bij de culturele achtergrond van het gepleegde delict in de geëiste straf, en zo ja, in strafverzwarende, strafverminderende of neutrale zin?

Het Openbaar Ministerie werkt niet met specifieke aanwijzingen of vervolgingsrichtlijnen in culturele strafzaken. Het Openbaar Ministerie kan bij de strafmaat rekening houden met de culturele achtergrond van het gepleegde delict. In drie van de zestig bestudeerde strafzaken heeft het Openbaar Ministerie in de culturele achtergrond van het gepleegde delict een reden gevonden tot strafverzwaring. Een reden hiervoor is dat voor ernstige culturele delicten maatschappelijk gezien passende straffen moeten worden opgelegd. Het Openbaar Ministerie wil met deze zware straffen het

²⁴¹ Siesling, 2006, p 47.

signaal afgegeven dat dergelijk gedragingen niet in de Nederlandse samenleving worden geaccepteerd. Het Openbaar Ministerie houdt in geen van de zestig bestudeerde strafzaken in strafverminderende zin rekening met de culturele achtergrond van het gepleegde delict bij het bepalen van de strafmaat.

De rechter

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal: hoe oordeelt de rechter op culturele verweren en in hoeverre houdt de rechter rekening met de culturele achtergrond van het gepleegde delict?

De rechter honoreert zelden een cultureel verweer. De rechter heeft in de zestig bestudeerde strafzaken drie keer een cultureel kwalificatieverweer gehonoreerd en twee keer een beroep op noodweer gehonoreerd (waarvan één verweer cultureel bepaald was). Alle andere verweren heeft de rechter verworpen. Het gros van de (culturele) verweren sneuvelt op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Ook sneuvelen veel culturele verweren omdat de rechter dergelijke gedragingen (met bijvoorbeeld een eermotief) niet tolereert in Nederland. Tevens zijn rechters bang dat het accepteren van een dergelijk beroep een verkeerd signaal afgeeft. Het moet duidelijk zijn dat dergelijk gedrag niet in Nederland wordt geaccepteerd.

De rechter kan de culturele achtergrond van het gepleegde delict ook laten meewegen bij de straftoemeting. Dit kan zowel in strafverminderende als strafverzwarende zin. Dit verschilt per strafzaak. In de zestig bestudeerde strafzaken heeft de rechter bij de straftoemeting vier keer in strafverminderende zin rekening gehouden met de culturele achtergrond van het gepleegde delict. In twee strafzaken heeft de rechter in de culturele achtergrond van het gepleegde delict een strafverzwarend als een strafverminderend aspect gevonden om rekening mee te houden bij de straftoemeting. In negen strafzaken woog de culturele achtergrond van het gepleegde delict strafverzwarend.

Het orde-argument en art.1 Grondwet

Uit de zestig bestudeerde strafzaken blijkt dat de culturele achtergrond van het gepleegde delict vrijwel nooit strafverminderend werkt. Een reden hiervoor is te vinden in het zogenoemde orde-argument: een ieder die in Nederland woont, zal zich aan de hier geldende wetten dienen te houden. Het volgen van eigen normen en waarden is onacceptabel wanneer dat gepaard gaat met het plegen van (ernstige) strafbare feiten. Ieder motief voor moord of mishandeling is verwerpelijk. Het zijn gruweldaden, die met een reden strafbaar zijn gesteld. Het is dan ook begrijpelijk dat dergelijke gedragingen niet strafverminderend kunnen werken, ook al handelt de verdachte in overeenstemming met de voorschriften van zijn culturele achtergrond. Hoe ernstiger de strafbare gedraging, hoe minder ruimte er over blijft om de culturele achtergrond van het gepleegde delict in strafverminderende zin mee te wegen.

Maar mag de culturele achtergrond van het gepleegde delict wel strafverzwarend werken? Art. 1 van de Grondwet stelt dat allen die zich in Nederland bevinden in gelijke gevallen gelijk behandeld moeten worden. Het beginsel heeft met name betrekking op gelijke behandeling ongeacht godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit en hetero of homoseksuele gerichtheid. Aan de andere kant mag de rechter een straf opleggen die hij passend vindt. Bij het bepalen van de straf moet de rechter de persoonlijke omstandigheden van de verdachte meewegen. Hieronder vallen ook de culturele persoonlijke omstandigheden van de verdachte. De rechter is (binnen de door wet getrokken grenzen) vrij in de straftoemeting. Dit houdt in dat de rechter bij de strafoplegging ook rekening mag houden met strafverzwarende (culturele) omstandigheden.

Of de culturele achtergrond van het gepleegde delict in strafverzwarende of strafverminderende zin meegewogen dient te worden hangt o.a. af van de ernst van de strafbare gedraging, de duur van het verblijf van de verdachte in Nederland en de mate van aanpassing van de verdachte in de Nederlandse samenleving. Het mag niet zo zijn dat verdachten op grond van hun religieuze/culturele overtuiging verzekerd zijn van een lagere of zwaardere straf. Per strafzaak dient dan ook zorgvuldig te worden gekeken naar de persoonlijke (culturele) omstandigheden van de verdachte. Per strafzaak moet dan bepaald worden of de culturele achtergrond van het gepleegde delict in strafverzwarende of strafverminderende zin meegewogen dient te worden.

HOOFDSTUK 7 BRONNENLIJST

LITERATUUR

- Bogert, P.C., *Voor rechtvaardiging en schulduitsluiting*, Rotterdam: Kluwer, Erasmus Universiteit 2005
- Boksem, J., *Vademecum strafzaken, Inleiding tot het handboek strafzaken*, Kluwer 2003
- Bovens, M.A.P., *Cultuur als verweer, Een rechtspolitieke verkenning*, 2003
- Eck, Clementine van, *Door bloed gezuiverd. Eerwraak bij Turken in Nederland*, Amsterdam: Bert Bakker 2001
- Ferwerde, H.B. en I. van Leiden, *Eerwraak of eengerelateerd geweld? Naar een werkdefinitie*, Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC 2005
- Schoep, G.K., *Straftoematingsrecht en strafvorming*, Kluwer 2008.
- Hullu, J.de, *Materieel strafrecht: over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, vierde druk, Kluwer 2009
- Jansen, J., *Pilot Eer gerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland. Een eindrapportage*, Den Haag 2006.
- Janssen S.L.J. en Malewicz R., *BoomBasics Strafrecht*, 3^e druk, Boom Juridische uitgevers 2006.
- Jorg, N. en Kelk, C., *Strafrecht met mate*, 11^e druk, Gouda Quint 2001.
- Kelk, C., *Studieboek materieel strafrecht*, 2^e druk, Gouda Quint 2001.
- Knigge, G., *Leerstukken van strafprocesrecht*, 5^e druk, Gouda Quint 2001.
- Koenraadt F., Mooij A.W.M en J.M.I. van Mulbregt, *De persoon van de verdachte*, Utrecht: Pieter Baan Centrum, 2004
- Koenraadt F., *Een spiegel van (straf)recht en psychiatrie*, Het Psychiatrisch Juridisch Gezelschap, Gouda Quint 2000
- Koopmans, F.A.J., *Het beslissingmodel van 348/350 Sv*, tiende druk, Deventer: Kluwer 2007
- Koopmans, F.A.J., *Prologen materieel strafrecht*, 3e druk, Kluwer 2003
- Kronenberg, M.J., en B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht*, derde druk, Kluwer 2007
- Maris, C.W. en Jacobs, F.C.L.M J., *Rechtsvinding en de Grondslagen van het recht*, Assen: van Gorcum 2003.
- Siesling, Mirjam, *Multiculturaliteit en verdediging in strafzaken*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2006
- Siesling, Mirjam en Voorde, Jeroen van, *Eerwraak in het Nederlandse strafrechtelijke beleid: een paradox van goede bedoelingen*, 2008.
- Siesling, Mirjam en Voorde, Jeroen van, *Verdediging in culturele strafzaken*, Den Haag: Sdu uitgevers 2009
- Transact, *Eengerelateerd in Nederland, een bronnenboek*, 2005

Voorde, Jeroen ten, *Cultuur als verweer: Een grondslagentheoretische studie naar de ruimte en grenzen van culturele diversiteit in enige leerstukken materieel strafrecht*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007

Voorde, Jeroen ten, *Eerwraak in het Nederlandse strafrecht*, Lezing studiedag SSR 'Eergerelateerd geweld', 14 mei 2008.

Kamerstukken

Handelingen II 2003/04, nr. 7.

Kamerstukken II 2003/04, 29 203, nr. 6.

Kamerstukken II, 2004-2005, 28 345, nr. 34.

Kamerstukken II, 2006/2007, 30891 nr. 4.

Elektronische bronnen

Art. 1, voorkomt en bestrijdt discriminatie.

<http://www.art1.nl/artikel/4395-Moet_Vrouwe_Justitia_blind_zijn_voor_de_cultuur> Geraadpleegd op diverse data.

Eerwraak.info, feiten en cijfers.

<www.eerwraak.info/feiten/definitie> Geraadpleegd op 22 september 2009.

Encyclopedie, limitatief.

<www.encyclo.nl/begrip/limitatief> Geraadpleegd op 15 november 2009.

Encyclopedie, voodoo.

<<http://www.encyclo.nl/begrip/voodoo>> Geraadpleegd op 22 september 2009.

Ministerie van justitie, eergerelateerd geweld.

<www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/eergerelateerd_geweld> Geraadpleegd op diverse data.

Ministerie van justitie, deskundigenregister.

<www.justitie.nl/onderwerpen/recht_en_rechtsbijstand/deskundigenregister> Geraadpleegd op 5 oktober 2009.

Informatie over Suriname.

<www.suriname.nu/201cult/winti01.html> Geraadpleegd op 3 december 2009.

Openbaar Ministerie.

<www.openbaarministerie.nl> Geraadpleegd op diverse data.

Openbaar Ministerie, beleidsregels.

<www.om.nl/organisatie/beleidsregels>. Geraadpleegd op diverse data.

Turkije Instituut, eerwraak in Turkije.

<www.turkije-instituut.nl/Eerwraak%20in%20Turkije--104/>. Geraadpleegd op 24 november 2009.

Veiligheid begint bij voorkomen, eergerelateerd geweld, vijfde voortgangsrapportage.

<www.veiligheidbegintbijvoorkomen.nl/onderwerpen/Agressie_geweld/Eergerelateerd_geweld/> Geraadpleegd op 25 november 2009.